

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

N:r 5
Maj
1953.
Pris 75 öre

RIKSOMBUDSMAN

eventuellt kombinerad med befattningen
såsom förbundssekreterare, anställs av

De Lungsjukas Riksförbund

**Vi
fordrar
att
sökanden
besitter**

- Mångsidig social kapacitet.
- Erfarenhet om de lungsjukas förhållanden.
- Förhandlingsvana och är god talare och stilist.

**Ni
erhåller**

- Intressanta arbetsuppgifter.
- Kontakter inom socialvård och socialmedicin.
- Pensionsreglerad tjänst.

Befattningen tillträdes: 1 juli 1953 ev. senare.

Ansökningstiden: utgår 15 maj 1953.

Ansökningshandlingar: åtföljda av meritförteckning och betygsavskrifter samt uppgift om nuvarande anställning ingives till

DE LUNGSJUKAS RIKSFÖRBUND

Kocksgatan 13—15, STOCKHOLM Sö

i västra Sverige äter man

billigast

och

bäst

på

VARA-bolagets
restauranter

Dir.: Västsveriges Allm. Rest. A.-B.

Rörtekniska Byrån A.-B.

A. Nyström, V. Roxman

T. Ericson, A. Thingwall.

★

N. Mälarstrand 24 — STOCKHOLM

Tel. 52 44 44, 52 44 45

Konsulterande ingenjörfirma för värme-, ventilations-
och sanitetstekniska anläggningar.

mer än 1 miljon

"varsågod" per dag

Pressbyrån den svenska pressens
eg. distributionsfirma

John Torstensson Malmö

KONSULTERANDE INGENIÖR FÖR
VÄRME-, VENTILATIONS- OCH
SANITETSTEKNISKA ANLÄGG-
NINGAR

Kontor: Idungsgatan 36. Tel. 160 59

Bostad: Dalaplan 4. Tel. 160 59

Röntgenutrustningar för
Skärmbildsfotografering

Stationära — Transportabla

GEORG SCHÖNANDER

Sjöbjörnsvägen 62, Gröndal

Utkommer varje månad

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

Nr 5. Maj 1953

16:e årgången

Ansvarig utgivare: EINAR HILLER.
Redaktör: SIXTEN HAMMARBERG.
Ägare: De Lungsjukas Riksförbund.

Annonspriser:
 $\frac{1}{2}$ sid. 400:—, $\frac{1}{3}$ sid. 225:—,
 $\frac{1}{4}$ sid. 125:—, $\frac{1}{8}$ sid. 65:—.

Småannonser:
90 mm spaltbredd 90 öre mm.
60 mm spaltbredd 65 öre mm.

Färgannonser 25 % tillägg.
För julnumret specialoffert.

HUVUDREDAKTIONEN I STOCKHOLM:
Kocksgatan 15, Stockholm 4.
Telefon 41 39 99 och 44 40 40.
Postgiro nr 95 00 11.

LOKALREDAKTIONEN I MALMÖ:
Kamregatan 3. Tel. 753 44.
Postgiro nr 95 00 65.

Prenumerationspriser: helt år 8:—,
halvt år 4:50.

Kontrollmärke
lagligen skyddat

FÖRÄNDRADE VÅRDFÖRHÅLLANDEN

Om man får välja, mellan att lägga in sig på sjukhus eller att få en medicin, som man kan ta hemma, är det ganska självklart att det senare alternativet till hälsoförbättring ter sig mera tilltalande ur patientens synpunkt. Frågan har blivit aktuell i samband med de nya kemiska preparatens intåg i tbc-behandlingen. Samtidigt som de nya läkemedlen underminerat grunden för mer eller mindre förekommande kvacksande med mystiska flaskor och pillerburkar, homeopatmedicin och "kloka gubbars" droger, har de vetenskapligt kontrollerade medicinerna i sin tur medfört vissa psykologiska svårigheter.

Doktor Erik Törnell har varit inne på problemet i en artikel i Sv. Läkartidningen, där han framhåller att "det är aldrig särskilt lockande för en patient, som kanske känner sig frisk, att komma in på sanatorium. I alla tider har det behövts förklaringar och övertalningar från läkarens sida även under perioder, då det rådde platsbrist på sanatorierna. Vid varje övertalningsförsök numera frågar patienten i regel om det inte går att försöka de nya medicinerna i hemmet."

Man förstår motiven till patientens handlande. Att lägga in sig på sanatorium innebär ett allvarligt ingrepp i livsföringen. Förutom att det är en slutgiltig bekräftelse på att hälsan är i stor fara. Enbart "domslutet" — sanatorievård — utgör en psykisk chock för alla; fast med mer eller mindre skönjbara verkningar. Om läkaren däremot skulle förklara sjukdomen vara av den karaktären att den gott kan skötas hemma med lämpliga mediciner — vilken skillnad! Lungtuberkulosen, en av våra mest fruktade sjukdomar, kräver inte ens en sjukhusvistelse! Att patienten inför det senare alternativet — att sköta sjukdomen hemma — är i ett

bättre psykologiskt utgångsläge för att kunna övervinna sjukdomen synes obestridligt. Å andra sidan kan man hävda, att han inte tillfullo inser betydelsen av att mobilisera alla personliga resurser för att återvinna hälsan. Sanatoriekuren vill även skapa respekt för sjukdomen — att lära patienten att systematiskt sköta sin hälsa med hänsyn till sig själv och andra. Det är bl. a. på den här punkten professor Kristensons tidigare refererade förslag — att man under vissa gynnsamma medicinska förutsättningar skulle tillgripa tuberkulosbehandling utan föregående sanatorievård — mött åtskilligt motstånd från andra medicinska experter.

*

Vi vill inte vara någon sorts skiljedomare för tbc-experterna i den här frågan, men vi tro, att den är av sådan art att man också från andra utgångspunkter än rent medicinska kan delta i debatten. Även om man utgår från att sanatoriekuren fortfarande är grunden i tuberkulosbehandlingen — därom torde väl också alla tbc-läkare i princip vara ense — så behöver man inte se sanatorievården, som något för alltid fastslaget, något, som inte är beroende av utvecklingens gång. Professor Kristenson har rätt när han säger att man, om möjligt, inte bör ta patienten bort från hans naturliga miljö, hem och arbete, faktorer, som är av stor betydelse för patientens allmänna välbefinnande. Sjukhus är i själva verket ingen naturlig miljö för en människa. Vi människor är inte skapade för att vistas på anstalter och sjukhus. Om man därtill låser fast livsföringen i dogmatiska föreskrifter och ålderdomligt tänkande, som syftar till att omforma de människor, som kommer in till likriktade anstaltsvarelser, som måste tänka och

anpassa sig efter anläggningens anda är det så mycket värre. Detta kan synas vara hårda ord mot det "välfärdssamhälle" vi så gärna talar om, men mycket som virvlats upp i sjukhusdebatten den sista tiden avslöjar att den psykologiska standarden inte alls står på samma höga nivå som medicinerna och de materiella tillbehören.

"Människan är född fri men är allestädes i bojor", yttrade Rousseau en gång. Men man behöver inte göra bojorna värre än de i själva verket är. Är man sjuk måste man finna sig i vissa frihetsberövande åtgärder med hänsyn till sig själv och andra, men man bör alltid sträva mot en normalisering. Här kan man främst peka på det ensidiga sjukvårdstänkande, som exempelvis har präglat och fortfarande sitter i exempelvis våra landsting, som är närmast ansvariga för sanatorievården. Medan man byggt präktiga sanatorier har man nästan helt, åtminstone hittills, försummat övergångsformerna, konvalescentvård och eftervård. Vi ha sett med vilken tvekan man beviljat bidrag för omskolning av f. d. patienter m. fl. anordningar till att vidmakthålla uppnådda sjukvårdsresultat. Man får i viss mån förstå denna tveksamhet inför nya krav, med hänsyn till landstingens redan betungande sjukvårdsuppgifter, men det är inget hållbart försvar i långa loppet. Konvalescenthem har på sista tiden tillkommit på några håll, främst genom insatser från de lungsjukas egna organisationer — och i det sammanhanget bör också erkännas att landstingen ställt sig välvilliga, när de väl fått klart för sig konvalescenthemmens användbarhet, till vilket vi återkomma. Men i stort sett har landstingen förhållit sig passiva till frågan.

Dagens tbc-situation kan onekligen ge anledning till många missförstånd. Den sjunkande dödligheten, de ofta otillbörligt använda formuleringarna att "tuberkulosen är besegrad som folksjukdom" och sist men inte minst de nya läkemedlens omstridda betydelse för såväl tuberkulosbehandlingen i dess helhet som den framtida tuberkulosvårdens organisation är inga lätta faktorer att pussla med. När man försöker reda ut begreppen närmare bör man först — som tidigare betonats av oss — ha klart för sig att tuberkulossiffrorna måste sättas i sitt rätta sammanhang. Att det år 1951 står siffran 1.500 döda i tuberkulos mot 4.500 år 1940

säger åtskilligt — men inte allt. Bilden klarnar betydligt när man får veta att antalet kända sjukdomsfall år 1940 var 65.000 mot 80.000 år 1951! Här rör det sig inte om att tuberkulosen är ett förgånget kapitel utan helt enkelt ett förändrat vårdbehov. Antalet tuberkulossjuka har som vi ser ökat — naturligtvis spelar vårt allt effektivare sätt att komma sjukdomen tidigare på spåren här stor roll — men den höga sjukdomsfrekvensen talar dock sitt eget allvarliga språk.

Men där finns också glädjetecken — tidigare upptäckt av sjukdomen och genomsnittligt "friskare" patienter! Vårdformerna glider allt mera över från sanatoriekurens statiska sängliggande till modernare former med sysselsättningsterapi, konvalescentvård, arbetsträning och olika faser av arbetsvård; en mera dynamisk tuberkulosvård, som snabbare leder patienten tillbaka till sin naturliga miljö, till arbete och hälsa.

Läkarna bör naturligtvis bedöma, när och hur länge man bör ligga på sanatorium, men patienten bör samtidigt ha klart för sig att intagandet inte utgör en slutdom över honom som samhällsmedborgare utan att det finns krafter i rörelse för att eliminera sjukdomens verkningar — inte bara på det medicinska planet utan också socialt och psykologiskt. Här borde den psykologiska expertisen få ett fastare grepp över den lungsjukes situation, vilket naturligtvis inte får föregripa tbc-läkarens ordinationer. De konvalescenthem vi redan har är ett viktigt led i en normalare anpassningsprocess till den lungsjukes situation, arbetsträningsverkstäderna, arbetsvårdsorganisationen och kuratorerna på sanatorierna äro värdefulla hjälpmedel för den sjuke. Han står inte längre så ensam med sina svårigheter, även om det ligger ett stort ansvar och tryck på honom själv. Vårdbehovets förskjutning från sanatoriet och ut i periferin medför emellertid att behovet av konvalescenthem kanske för dagen framstår, som det mest brännande. Här bör varje landsting ta sig en funderare på hur man bäst bör lösa den frågan — och så snart som möjligt. Konvalescenthemmen kan tjäna många olika ändamål: upptagningscentraler för tillfällig rekreation eller fall som behöver observeras särskilt, hemvist för sådana konvalescenter, som undergår arbetsträning osv. Det bör här inte bli fråga om någon skadlig klientelblandning, om man låter de medicinska synpunkterna vara vägledande för konvalescenthemmens planering. Hela utvecklingen pekar på ett raskare utbyggande av övergångsformerna från sanatoriet.

Sutton Commarberg

"Människa eller robot"

är rubriken på en artikel om sanatorievård av författaren Sven O. Bergkvist i *Arbetaren*. Bergkvist framhåller bl. a. att man kan konstatera att läkekonsten gjort förbluffande framsteg medan synen på patienten som *människa* betraktat knappast utvecklats i samma grad. Han har också en hel del att säga om straffutskrivningar och ordningsföreskrifter på sanatorium:

"När man till exempel läser på dylika plakat att patienten inte må skratta strax efter måltiderna, att han inte må ha en kortlek i handen utom under den och den timmen i veckan och att man då måste spela endast det eller det sällskapsspelet, då spärrar man upp ögonen och undrar om man befinner sej på 1950-talet. Inte heller tror jag att det i dag är nödvändigt med en paragraf som lyder "Spotta ej på golvet" — jag har i varje fall aldrig sett någon sanatoriepatient gå omkring och spotta på golven.

En sanatoriepatient är en människa... en levande människa med samma problem, samma storhet och ynkedom som andra människor. Och så har han sin sjukdom, sin mycket speciella sjukdom därtill. Han eller hon kan få gå månad efter månad, ja ofta år efter år, i allmänhet till synes helt frisk... och han har — det bör man göra klart för sej i sanatoriedirektionerna — samma behov och samma aptit på livet som vilken annan människa som helst. Därför kan det vara mänskligt om han inte alltid hittar rätt i paragrafernas och bestämmelsernas snårskog. Det är ju faktiskt så att det felas — om man nu ska använda det ordet i detta sammanhang — lite varstans ute i livet... och när det gäller människor som genom månader, ja kanske år, genomlevt en kvav, instängd sanatorietristess, så är det kanske speciellt förståeligt."

Större tolerans och mera nyanserad mänsklighet skulle säkert lätta upp den psykologiska atmosfären på många sjukhus — en kritik som naturligtvis inte ensidigt får tolkas som en allmän människofientlig inställning hos ex. läkare och systrar.

De praktiska resultaten

står kanske ej riktigt i proportion till allt som skrivs om partiellt arbetsföra säger konsulent Ake Widlund inledningsvis i en artikel i *Fackföreningsrörelsen*. En del har emellertid utträttats trots allt och man kan nu fråga sig vad arbetsmarknadens parter kan göra i fortsättningen. En rationell omplacering av arbetskraft som redan är anställd inom företagen måste aktualiseras mera än hittills, den förskjutning uppåt från yngre till äldre produktiva grupper man kan utläsa av befolkningsstatistiken gör problemet ännu mera brännande. Man bör göra en systematisk värdering av den handicapade personens positiva möjligheter, men också en analys av de krav som är nödvändiga eller icke nödvändiga att ställa för arbetsuppgifter som kan komma ifråga. Det är ju principiellt inte fråga om att skaffa en person "ett lättare arbete" — utan ett rätt arbete. Ibland kan problemet lösas genom förenkling eller omläggning av arbetsoperationerna. Ibland kan det bli fråga om ett nytt specialarbete, som lämpar sig för vederbörande. Förutom tekniska problem kommer här också psykologiska, om anseende, som följer med ett visst jobb, rangordning, löneplacering osv. Arbetsmarknadens yrkesråd och företagsnämnderna borde kopplas in ordentligt på dessa frågor i samarbete med medicinsk, psykologisk och teknisk expertis — en samordning mellan praktiska frågor och forskning i kontinuerligt arbete för de partiellt

arbetsföra. Företagsnämnderna är de naturliga organen för företagets interna sysselsättningsfrågor, men de måste ha någonstans att vända sig för att få impulser och råd. Arbetsgivarparten har senast vid huvudorganisationens 50-årsjubileum genom anslag till forskning visat sitt intresse, vilket också måste föras vidare till praktisk organisatorisk lösning.

Den lungsjukes psyke

är föremål för en diger vetenskaplig utredning av fil. mag. Sven Vallmark i *Svenska Nationalföreningen mot Tuberkulos kvartalsskrift häfte 1*. Det är både intressant och roande att ta del av hur vetenskapsmän i olika länder sökt samla bevis och motivera den "lungsjukes karaktär". En diger källförteckning till artikeln visar att Vallmark gått grundligt tillväga. "Man tycks inte ha tänkt på, att man i sina teorier om den lungsjukes psyke drev honom in i ett slags djävulskrets", framhåller Vallmark bl. a. i sin sammanfattning. Ett instabilt psyke leder till tuberkulos, förbereder åtminstone grunden för sjukdomen, så resonerade man. Tuberkulosen försvagar i sin tur ytterligare psyket och verkar ödeläggande på karaktären (genom en förutsatt tuberkulotoxisk inverkan, genom sysslolöshet, genom miljöskador m. m.). Den försvagade karaktären förvärrar ytterligare sjukdomen och minskar utsikterna till förbättring. Hur man med denna genom tuberkulös giftverkan stadigt försämrade karaktär överhuvud ansåg sig böra räkna med tillfrisknande, samtidigt som karaktären tillskrevs en avgörande roll för prognosen, är en gåta konstaterar Vallmark, men det fanns även besinningsfulla röster bland lungläkarna mot detta teoriserande om den lungsjukes karaktär.

Den lungsjuke — en vanlig människa

Svaghet i känslolivet och svaghet i intelligensen skulle enligt några "experter" från sekelskiftet vidlåda den lungsjuke, refererar Sven Vallmark i en läsvärd och ironisk artikel i Status aprilnummer. Inte blott kriminalitet och en överhettad sexualdrift häftar vid den lungsjuke, utan får man tro litteraturforskare och andra så har den sjuke dessutom en mängd andra egendomligheter för sig. Hur mycken billig romantik och kvalificerat struntprat har inte lungsjuka författare varit utsatta för? Knappast någon sjukdom har nystats in i så många vanföreställningar som tuberkulosen. Vad kan man då tänka sig för förklaring härtill? Vallmark går inte i den refererade artikeln in på frågan, men det kan vara skäl i att kika lite närmare på orsakerna till denna spekulationsflora.

Den främsta orsaken är väl utan tvivel den långa sjukhusvistelsen. Den lungsjuke måste flera månader och kanske ännu längre tid vistas på sjukhus, ständigt iakttagen och observerad av sjukhuspersonalen. Den långa sjukhusbehandlingen för dessutom med sig att patienten måste leva sitt liv med alla dess varierande behov och konflikter inom sjukhusväggarna — till skillnad från många andra sjuka, vilka under den korta tid de ligger inne kan kosta på sig att avstå från sitt vanliga levnads-sätt. Här har vi förmodligen en dryg del av upphovet till allt snack om den lungsjukes karaktär. Vad andra människor klarar av helt privat utan någon insyn, det måste den lungsjuke företa sig inför "öppen ridå". Den slutna värld som ett sanatorium utgör medför även att allt som sker där diskuteras allmänt och ingående. Finns det någon lagbrytare bland de sjuka — och varför skulle det inte finnas det? — så blir denne omtalad både länge och väl, och han går ganska säkert till sanatoriets historia. Hans beteende vidareberättas från sjukhusgeneration till sjukhusgeneration.

Låt oss för tydlighetens skull ta ett exempel. Det påstås ibland att de lungsjuka skulle uppvisa en större sexuell aktivitet än andra människor och som förklaring nämns ofta att den ifrågasvarande driften tenderar till att blossa upp vid kontakten med den livshotande sjukdomen. Är nu detta riktigt? Jag har svårt att inse att det skulle förhålla sig så. Dessa många gånger lindrigt sjuka människor som alltså har ett normalt sexuell intresse är som tidigare berörts tvungna att leva sitt liv inom sjukhusväggarna under oavlätlig observation. Vidare är det ett allmänt omvittnat faktum att sysslolösa människor lätt blir mer bundna av den sexuella trollkretsen än andra. De saknar den avledare som ett förvärvsarbete utgör. En ökad sexuell aktivitet kan förmodligen också iaktas hos människor som är på semester eller som t. ex. är konvalescenter efter något slag av benbrott. Den eventuella ökade sexuella aktiviteten är alltså inte såsom dunkelt brukar antydast endast reserverad för de lungsjuka, den föreligger även hos andra människor som befinner sig i liknande situationer. Att den kommit att tillskrivas de lungsjuka, beror väl dels på att de observeras och dels på den långa sjukdomstiden. Sedan finns det givetvis sådana patienter, liksom det finns överallt annorstädes människor som av en eller annan anledning resignerat och går in för att leva "livets glada dagar". Men dessa är ett försvinnande fåtal som inte kan få prägla en hel grupp. Likaledes finns det sjuka som inte alls reagerar på sysslolösheten med ökat sexuell intresse.

Vad som här önskas inskräpvt är att den lungsjuke på intet sätt har en onormal sexuell aktivitet. Varje människa skulle ganska säkert med smärre individuella nyanser reagerar precis som den sjuke gör. Om man kunde iaktta grupper av människor lika noggrant såsom fallet är med de lungsjuka, så skulle man med största sannolikhet tillvita dem alla åtskilliga egendomligheter. Ett analogt fall tycks mig författare och diktare utgöra. Deras liv har med få undantag kartlagts in i minsta detalj och detta har givit upphov till den föreställningen att diktare är utomordentligt underliga människor. Jag är övertygad om att om man undersökte vilken annan yrkesgrupp som helst lika noggrant, skulle man komma till ungefär samma resultat. Originella och färgstarka människor, lagbrytare och s. k. vanliga människor hittar man inom alla kategorier. De lungsjukas beteenden är följaktligen fullt normalt och det måste lika väl inom sanatorierna som annorstädes förekomma individuella variationer.

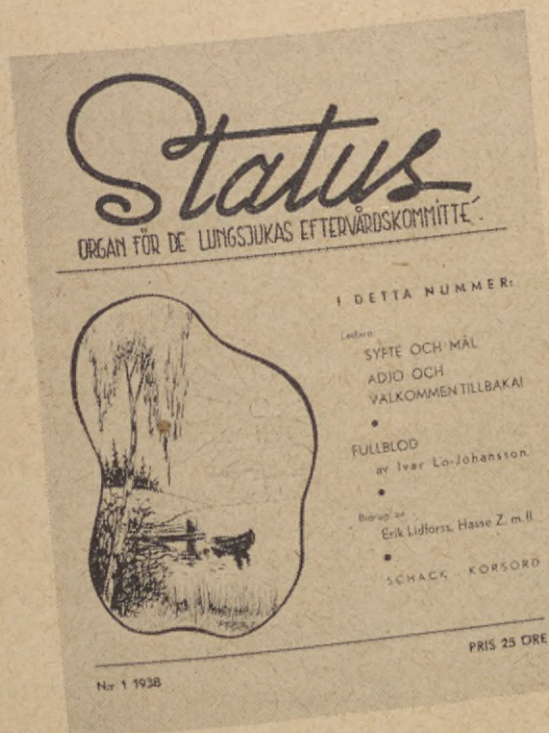
Till de anförda synpunkterna bör också läggas den att den lungsjuke ganska lätt blir offer för nevros. I det förhållandet ligger inte heller något märkligt. Det är väl nästan lika självklart som att solen går upp och ner att en människa som plötsligt tvingas att upphöra med sitt dagliga förvärvsarbete och som avskiljs från kära, vänner och bekanta, ja slits loss ur hela sitt sociala sammanhang — det är väl helt naturligt att hon reagerar med en nevros. Som en förvärrande faktor till bristen på invanda sociala relationer, läggs den tidigare mer utpräglade frånvaron av effektiva behandlingsmetoder: gasbehandling, äta och ligga på rygg och vänta har länge varit det enda som ett sanatorium haft att bjuda den sjuke. Den ovisshet och osäkerhet som detta orsakat kan knappast överskattas. Jag vet inte vilken nervernas Herkules som utan minsta svårighet skulle anpassa sig till den nevrosfyllda situationen.

Det är väl vidare troligt att de nevrotiserande inslagen resulterar i att en del lungsjukas mindre tilltalande personlighetsdrag bryter fram. Men det skulle också inträffa med vilken annan människa som helst som har en liknande psykisk utrustning. Hur många människor är det förresten inte som undgår att konfronteras med obehagliga inslag i sitt psyke tack vare att de aldrig utsätts för någon tillräckligt hård press? Jag menar med

(Forts. å sid. 25)

STATUS

fyller femton år

Så här såg första numret av Status ut, som trycktes i 2.000 ex. med en tilltryckning av 3.000 ex., men numera en svåråtkomlig raritet, som knappast kan köpas för pengar. Och bredvid se vi aprilnumret 1953, tryckt i två färger. Lägga märke till underrubriken "organ för De lungsjukas Eftervårdskommitté". Rubriken ändrades snart och Eftervårdskommittén omorganiserades till De Lungsjukas Riksförbund.

I en bok som handlade om engelsk umgängeskunst fick den som skriver den här artikeln lära sig att i detta traditionsrika land får man inte tala om sig själv, om man uppträder i ett sällskap och vill göra intryck av att vara en bildad människa. Den känslan besjälar oss nu då vi känner oss nödsakad att skriva något om tidskriften Status tillkomst och utveckling — Status ingår nämligen i femtonåringarnas krets i och med detta nummer. I maj 1938 kom nämligen Status första nummer ut.

Inte vållar det några svårigheter att finna stoff till en sån här artikel — men ämnet ligger så att säga för nära inpå oss. Vi hoppas emellertid att läsaren förstår en redaktörs dilemma i det här fallet och läsaren — för att inte rent av ta det i pluralform och säga våra läsare — ha vi all anledning att främst ge en tacksamhetens tanke i det här ögonblicket. Utan ER kära läsare skulle vi aldrig fått uppleva detta 15-årsnummer.

Vi ska alltså inte komma med personliga data och hyllningsord till enskilda personer. Och när vi nu ska

börja och tala om Status så har det varit en grundläggande princip vid tidningens redigering att inte ägna så mycket utrymme åt hyllningsord och hyllningsartiklar utan mera åt de stora utvecklingslinjerna och framtidsmålen. Med smärre undantag har den linjen följts, vilket kanske ibland har verkat kärvt och opersonligt, men det har nu en gång tillhört vår stil och den har hållits ganska konsekvent, vilket man kan finna om man bläddrar i de femton årgångar vi nu kan räkna. Kort uttryckt kanske pionjärerna ansåg att det fanns mera väsentliga saker för landets lungsjuka att kosta trycksvärta på och vi senare tidens barn ha i stort sett följt deras kärva fotspår.

Och minst av allt ha vi väl varit bundna av några traditioner — det ligger väl i sakens natur att en femtonåring, som fört de lungsjukas talan under en period, som sammanfaller med en epok av ett enastående reformarbete i vårt land, hela tiden varit ganska frifräsig av sig.

*

Det finns, som framhållits, gott om stoff till en sån här artikel, men vi ska hålla oss till några korta, fragmentariska glimtar under de gånga femton åren.

När Status utkom med sitt första nummer i maj 1938 så betydde det inte att det här var fråga om någon premiär för en tidning, som handlade om de lungsjukas problem. Vid den tidpunkten fanns det i själva verket en rik flora av tidningar med anspråk på att "tjåna de lungsjukas sak", tidningar, som ofta utkommit under en lång följd av år, jultidningar och tillfällighetspublikationer från olika sanatorier, men också en hel del tryckt ogräs, som ockrade på de lungsjukas namn med oblyga geschäftmakare bakom kulisserna. Men bakom Status fanns ett utformat program, en högt syftande målsättning i de lungsjukas och folkhälsans intresse — där fanns en egenart i tonen, som snart gav eko i hela landet.

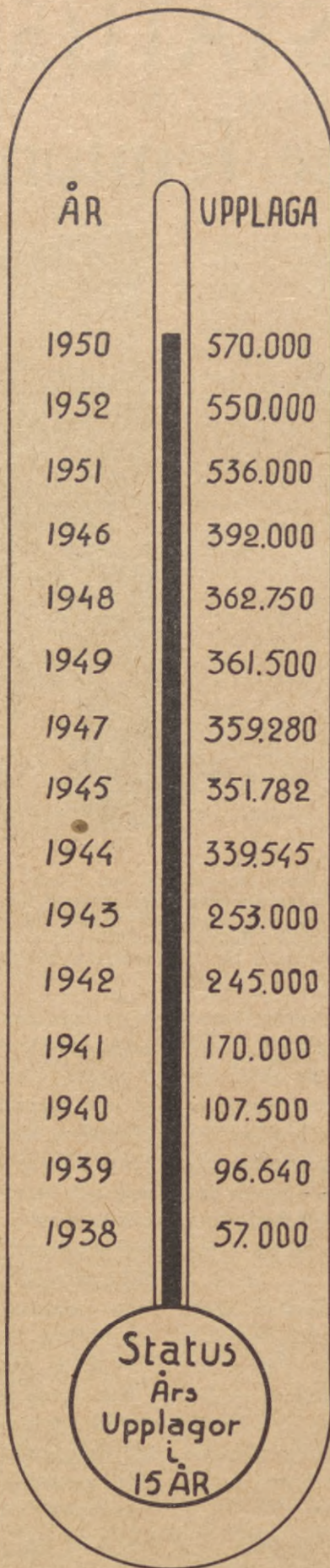
I tidskriften "Vi och Ni", en förnämlig tidskrift, som under en följd av år utkom från Österåsens sanatorium, men som nu är nedlagd, hitta vi år 1938 två artiklar av stort historiskt intresse, om man vill ha en uppfattning om pressens betydelse för de lungsjukas sak och där presenteras också Status som riksorgan för Sveriges lungsjuka av dess förste redaktör, Johannes Sandrén. I samma nummer skriver överläkare Helge Dahlstedt en artikel om "De lungsjukas tidningar och tidskrifter", vari han refererar några synpunkter han fått per brev från en läkare, som inte tycktes vara så värst tilltalad av ett mera permanent språkrör för landets sanatoriepatienter. Så här hette det i brevet: "I vårt lands stora och kraftiga antituberkulosarbete finns så många kloka lekmän engagerade, att det icke behövs några fingervisningar av nervösa sanatoriepatienter. Gärna må patienterna skriva jul- och midsommartidningar, där de, sedan överläkaren censurerat manuskripten, oskyldigt skämta med var-

andra. Men dessa skrifter skola vara lokala och tillfälliga, icke såsom här avses bli permanenta och sträva efter att spridas vida omkring — mer eller mindre ovederhäftigt och personligt redigerade" ... Det var ord och inga visor om "permanent" tidningar, men trots detta var doktor Dahlstedt och hans kolleger i redaktionen för "Vi och Ni" djärva nog att låta redaktör Sandrén presentera Status, riksorgan för Sveriges lungsjuka som månadstidning — Status hade då redan utkommit med sex nummer. I presentationen framhålles att Status redan befäst sin ställning som officiellt språkrör för hela landet, trots att det inte varit lätt att introducera en tidskrift med uppgift att i första hand gå in för propaganda för "förbättrad och effektiv eftervård". Om målsättningen framgår vidare: "Det har också varit en hederssak för oss att hålla tidskriftens standard hög. Genom vänligt tillmötesgående från framstående tuberkulosläkare ha vi varit i tillfälle att publicera intressanta artiklar i tuberkulosfrågor och samma välvilja hos de flesta av våra mest kända författare och skaldere ha satt oss i stånd att ge våra läsare en förströelseläsning, som står på ett mycket högt plan."

*

Att Status klarat sig genom åren i det bistra tidskriftsklimat vi har här i landet skulle det kunna ordas åtskilligt om, men vi nöjer oss här med att hänvisa till den barometer vi sammanställt, vilken siffermässigt ger en uppfattning om tidskriftens spridning och livskraft. Det bör dock särskilt understrykas, att det finns ett gott psykologiskt underlag hos alla folkgrupper för de idéer Status kämpar för. Denna samfälliga vilja att bekämpa tuberkulosen är självfallet ett värdefullt stöd för oss. Från vår sida ha vi sökt ge klara signaler i de lungsjukas livsfrågor och hålla debatten på ett högt och värdigt plan — i den andan vill vi arbeta vidare.

S. H.

VINTERHÄLSÖRUP

Skogsblomm MÖLJAN

Pris 50

Sveriges sanatoriet

Midvinter-Sol 1932

ERKULOSVÅRDENS
ALA RIKSFÖRBUNDS
GENOM

BÄR...FT

LUNDEN

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNG

Motto: »Det är skönare lysa till en sträng som brast, än att aldrig spåna en låga.»

VI OCH NI

TIDSKRIFT FÖR SJUKA OCH FRISKA

SVENSKA NATIONALFÖRENINGENS MÖT TUBERKULOS

Lösnummerpris: 25 c

SANATOR KVARTALSSKRIFT DET

UTGIVARE: DR GUSTAF NEANDER

Lösnummerpris 25

UPPLAGA 12.000 EXEMPLAR.

Den Lungsjukes Tidning

En rik flora av tidningar med "lungsjukesträvanden" florerade vid tidpunkten för Status tillkomst, många av dem ha för länge sedan försvunnit, men några finns kvar. Det har varit en av Status uppgifter att röja upp den tidskrifts- marknaden, där många osympatiska geschäft ockrat på de lungsjukas namn. Men till det senare slaget räknas givetvis inte Nationalföreningens Kvartalsskrift, tidskriften "Vi och Ni" och en del andra förnämliga publikationer med reella syften och högklassigt innehåll. "Vi och Ni" är numera nedlagd, Men Nationalföreningens Kvartalsskrift utkommer fortfarande.

Om historiska nysningar och urgammal folktro

"Varför anser man det hälsosamma nysandet för gudomligt? Är männe hosta och snuva också gudomligt?"

(Aristoteles.)

— Ah... ah... aah... attjiii!

— Prosit!

— Tack!

Denna något sällsamma dialog hör, särskilt i förkylningstider, till vanligheterna och torde sålunda vara välbekant för envar. Vi säger lite till mans nära nog automatiskt "prosit", när någon i vår omedelbara närhet nyser, men de flesta av oss torde nog ha ett ganska svävande begrepp om denna traditions ursprung och egentliga innebörd. Det kan därför vara av ett visst intresse att närmare skärskåda "nysandets mytologi" och "prosit"-sedens historiska bakgrund.

Nysandet är otvivelaktigt urgammelt och förmodligen årsbarn med människan. Får man tro en berättelse av jesuiten Strada, skulle den människobild, som Prometheus i tidernas gryning förfärdigade och gav liv åt genom att i dess näsa inblåsa den från himmelen stulna elden, ha givit sitt första livstecken i form av en kraftig nysning. De judiska rabbinerna hävdar däremot bestämt, att allas vår stamfar Adam var den förste som nös. Hur som haver med den saken, så står emellertid inga upplysningar att få hos vare sig jesuiter eller rabbiner om huruvida Prometheus respektive Eva vid historiens första nysning skulle ha tillropat den nysande ett "Prosit!", "Väl bekomme!" eller "Gud hjälp". Huruvida dessa fryntliga tillrop rentav är årsbarn med nysandet är sålunda tyvärr höljt i historiens ogenomträngliga dunkel.

Sedan gammalt har folktro och vidskepelse stått i nära samband med nysandet, och med denna i och för sig enkla fysiologiska företeelse har under tidernas lopp en hel del såväl förnuftiga som barocka påfynd varit förbundna. De äldsta mera dokumentariska uppgifterna om nysandet

och de därmed förenade lyckönskningarna finner vi i en gammaljudisk legend, där det heter:

"Sedan himmelen och jorden blivit skapade, var i tidernas början ingen människa hemfallen under sjukdomar, utan när någons tid var ute, gav han blott till ett nysande, och därmed flög själen sin kos. Så kom David och bad Herren: 'O världarnas herre, tag åtminstone ej min själ förr än jag fått förkunna mina barn och barnbarn min yttersta vilja!' Och han blev bönhörd. Sålunda kom det sig att Josef en dag fick det budet: 'Din fader är sjuk!' Det hörde alla jordens furstar, och de blevo förfärade, ty något slikt hade ej inträffat, sedan himmelen och jorden

skapades. Därför, när någon nyser, måste man säga "Väl bekomme!," emedan denna död förvandlats till liv."

Får man döma av denna gamla judiska legend, har alltså bruket av välönskningstillsrop vid nysande en tämligen respekabel ålder. Andra författare uppger emellertid Italien som det land, där denna sed skulle ha uppkommit, och hävdar, att bruket att tillropa den nysande ett medlidamt "Gud hjälp!" skulle ha uppstått under en fruktansvärd pest, som rasade under påven Gregorius den store på 500-talet e. Kr. och som yttrade sig genom våldsamma nysningar. Det har emellertid kunnat fastslås, att bruket fanns till långt före den italienska pesten. Sålunda förordas redan i Zarathustras Zenda-Vesta — en av världens äldsta urkunder — välönskningar vid nysning som ett medel att förjaga "onda andar".

Den romerske författaren Apulejus, som levde i andra århundradet e. Kr. berättar i sina "Metamorfoser" följande konstiga anekdot om nysandet och dess fryntliga "Prosit":

"En klädvalkares maka hade besök av sin älskare, och när mannen därunder helt oväntat kom hem, gömde hon sin 'skatt' under en ofantlig klädkorg. Korgen plägade användas vid linnets svavling och och luktade starkt av svavel. Den koketta frun satte sig emellertid till bords med sin herre och man i närheten av korgen. Svavlet började verka på älskarens fina näsa, och slutligen gav han till en väldig nysning! Mannen aktade ej vidare därpå, och i tanke att nysningen kom från hans make tillropade han henne ett hjärtligt "Prosit, kära hustru", vartill denna lika hjärtligt svarade: "Tack, käre man!..."

Lika vacker som rörande var romarnas tro, att kärlekguden nös vid en vacker flickas födelse, en tro som gav antikens skalders och älskare den tjusande frasen "Sternubiti tibi Amor", vilket är uttytt: "Amor har nyst mot dig!"...

Många lärda män ha ägnat nysningen stort vetenskapligt intresse.

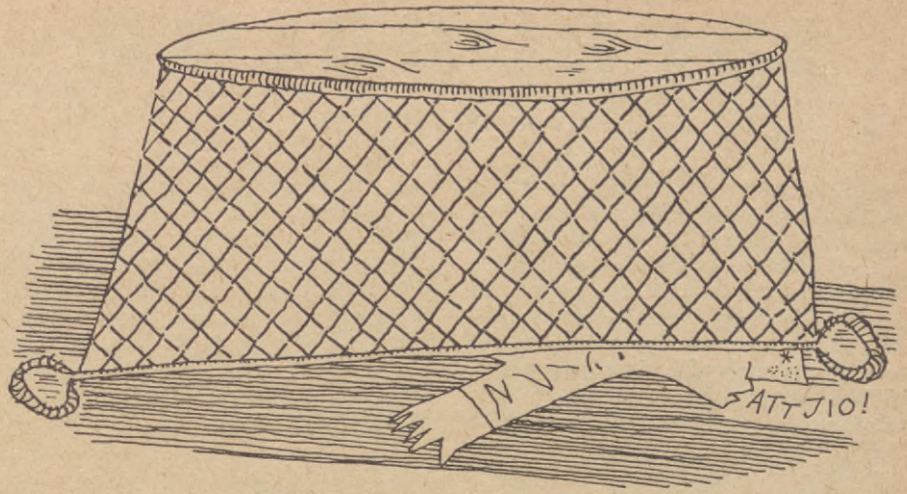
Plinius berättar, att kejsar Tiberius utfärdade en förordning om, att när han — kejsaren — färdades fram genom staden och på sin färd råkade nysa, envar var pliktig att tillropa honom den sedvanliga välönskingsformeln. Denna var hos romarna just "Prosit!".

Grekerna sade "Zeus hjälpe!", liksom vi ibland säger "Gud hjälp!". Under antiken trodde man nämligen fullt och fast, att nysningen innebar ett slags gudauppenbarelse, en antydning om kommande ting, och att en person, som nös, måste vara uppfylld av aningar, antingen onda eller goda. Redan hos Homeros — skaldkonstens fader — finner vi belägg för att så var fallet. När Penelope, Odyssevs' trogna och husliga maka, förtvivlad beklagade sig över sina efterhängsna friares tilltagsenhet och hotade dem med sin makes hämnd, nös sonen Telemakos så att det gav genljöd i salen. Denna nysning återskänkte henne genast det sjunkna modet — hennes son hade ju "nyst på't".

Ett ypperligt historiskt exempel på nysningen som dåligt förebud utgör en episod från den athenske härföraren Timotheus tåg mot Corcyra. En av roddarna nös genast vid färdens början, och styrmannen betraktade detta som en så pass olycksbådande tilldragelse, att han ville låta hela flottan vända om. Men Timotheus lät sig inte bekomma, utan avspisade den skräckslagne styrmannen med orden: "Vad kan det ligga för olycksbådande i att en enda bland många tusen nyser?"

En annan antik härförare, Xenofon, berättar, att när han sporde sina soldater vilkettera de föredrog, fiendens ok eller hämnd, nös en soldat av en händelse vid ordet "hämnd", varvid de övriga tio tusen soldaterna omedelbart bugade sig för den "gudomliga uppenbarelsen". Från någon dylik tilldragelse räknar sannolikt uttrycket "det nös han på" sina anor.

För bedömandet av en nysnings betydelse var under antiken tiden och rum-

En klädvalkares maka gömde sin älskare under en ofantlig klädkorg — men så kom plötsligt en kraftig nysning från korgen!

met för tilldragelsen av stor vikt. Så t. ex. gällde det hos grekerna som speciellt olycksbådande, om nysningen skedde un-

ten på nytt inbäras, för att festen inte skulle sluta under "mörka förebud".

Om sålunda nysandet hos grekerna var en mycket viktig funktion och föremål för djupsinniga spekulationer, saknade det emellertid inte därför sina kritiker. Ja, somliga var t. o. m. så kätterska att de rentav ifrågasatte nysningens gudomliga karaktär. Självaste Aristoteles gjorde det till ämne för filosofiska betraktelser och framslungade djärvt denna skeptiska fråga: "Varför anser man det hälsosamma nysandet för någonting gudomligt? Är männe hosta och snuva också gudomligt?"

Låt oss sluta med att i korthet beröra en egendomlig myt, med vilken siameserna vill förklara nysningens innebörd. Enligt deras tro, är några av underjordens domare ständigt sysselsatta med att ur mänsklighetens helt visst digra syndaregister uppläsa människornas synder. För varje gång en persons namn uppläses, nyser namnets ägare på jorden, och nysningen betraktas av siameserna som ett slags nödrop, varmed de medlidsamma uppfordras att anropa gudarna om förbarmande för den nysande.

Det nös vi på...

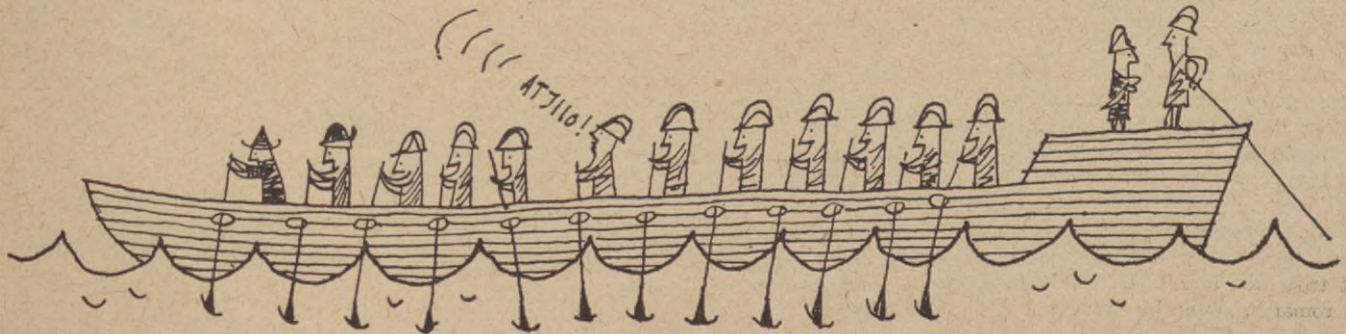
— Prosit!

Tecknare: Lasse Sandberg.

De judiska rabbinerna hävdar bestämt att vår stamfader Adam var den förste som nös.

der tiden mellan midnatt och påföljande middag. Om någon nös vid slutet av en måltid, medan man ännu var i färd med att bära bort anrättningarna, måste ma-

SÅPBUBBLOR

Av Erik Nyhlen

Dörrklockan ringde häftigt, motvilligt gick han och öppnade, det var brevbäraren. Ett rek. till herr Karl Gustav Andersson, var god och kvittera, ett stort brunt konvolut med firmanamn, han visste utan att öppna vad det innehöll, romanmanuskriptet i retur från förlaget. Sakta rev han upp kuvertet, där låg papperen som hållit honom i spänning under de sista månaderna, lika prydligt hobbuntade som

Gå ut och försök skaffa dig ett hederligt arbete och lägg bort diktargrillerna. Försök att se sanningen om dig själv i vitögat, du är en begåvad medelmåtta och inget geni, knappt en talang, du är högfärdig som tror dig vara något mer än andra, kunna säga något som inte andra sagt bättre, en eftersägare är du och något annat kan du aldrig räkna med att bli. Skaffa dig ett arbete med semester, och

Han kände sig som en förbrytare när han redogjorde för sitt tidigare liv.

när han sände iväg dem. Ovanpå bunten låg ett brev, han läste noggrant igenom de artiga formuleringarna. Det var från förlagets litteräre rådgivare som med inresse tagit del av det skrivna vilket han ansåg vittnade om god litterär begåvning även om mogenheten gav en del att önska, tråkigt nog var det vargatider för bokutgivningen och förlaget måste till sin litterära lednad tacksamt avböja det vänliga erbjudandet.

Han satte sig på sängkanten, lät manuskriptet falla i golvet. Roligt att de ansåg honom begåvad, men det var väl en standardformulering som medsändes till tröst åt alla misslyckade diktare. Han hade många gånger under den tid papperen legat hos förläggaren ångrat att han lämnat dem ifrån sig, hade flera gånger varit på väg för att ta dem tillbaka men det hade alltid kommit något emellan som hindrat honom. Någonstans långt nere i djupet, under tjocka lager av missmodets dy hade det trots allt funnits en smula hopp om att romanen skulle bli antagen.

pension, skaffa dig en hustru, barn, bil och sommarstuga. Försök att sköta ditt arbete så att du kan behålla det, lägg bort dina underliga vanor att vara ute sent på kvällarna, ibland hela nätter, och att sova länge på morgnarna, skaffa dig en bekantskapskrets bland inflytelserika personer och säga av trashankarna. Bränn böcker som inte passar ihop med standardmöblen och som bara ger dig samhällsvådliga tankar och skaffa dig motbok och kortlek. Här har du det synliga beviset på ditt misslyckande, nu borde ditt gästspel inom diktens område vara slut.

Det var samhällsmedborgaren inom honom som talade, det var fadern, modern, släkten, skolkamraterna, vars röster inom honom förenat sig till en, den maktiga lyckans inställsamma röst som även var missmodets.

Han såg på sin nötta kostym, sin torftiga möblering, det han ägde av värde fanns i tryggt förvar på pantbanken, och han fylldes av leda med sig själv och sin tillvaro.

För något år sedan satt han bakom ett stort skrivbord belamrat med papper och telefoner på ett ämbetsverk. Framtiden var noggrant uträknad och indelad i lönegrader beräknade efter antalet tjänsteår med reservation för ändringar i penningvärdet. Livet bestod av ändlösa korridorer fulla av människor med jäktade och uttråkade ansikten, alla på vakt mot alla i en värld av förställning där allting som bar friskhetens och äkthetens prägel var dömt till en långsam kvävningssöd.

Han hade utan saknad lämnat denna reglementbestämda korridor tillvaro och flytt ut i en främmande värld med vidder, himmel, sol, nattmörker och ensamhet. Han hade jagat efter en illusion och under tiden känt sig måttlöst fri men nu hörde han åter skramlet av nyckelknippan som skulle öppna för fångenskapens trygghet. Skulle han gå tillbaka och bli en slav under överslavarna i förhoppning att så småningom kunna skaffa sig egna slavar och bli en av de privilegierade som lider av brist på brist genom sina överfyllda skålar och sina uppfyllda önsknin-gar.

Han ryckte sig ur sina vemodiga tankegångar, plockade upp konvolutet från golvet, han måste söka upp en redaktör för att sälja en novell, hyran skulle betalas idag. De sunda, nyttiga, användbara människorna, de som skapar och upprätthåller samhället, poliser, affärsmän, ämbetsmän, hyresvärdar, arbetare och bönder, den underliga sammanslutning som kallas samhället, ger stora inkomster åt ägare till halvpornografiska smutsblaskor, avlönar en nasal schlagersångare med tusen kronor per uppträdande, avlönar präster och psykiatriker för själens vård, men har inte råd att ge sina diktare en dräglig utkomst. Är verkligen diktarens uppgift den obetydligaste bland alla dessa? Han beslöt sig för att skriva en artikel om den frågan, det skulle kunna ge ett bra honorar.

På väg till tidningen passerade han en lekplats. En liten spinkig pojke med sjukdomsmärkt ansikte och stora blanka ögon satt för sig själv i ett hörn och blåste

Inkrökta i sig själva satt de vid sina kaffekoppar.

såpbubblor. Ett par äldre damer, en tjock handelsresandetyg och en av kologens sentida ättlingar var hans åskådare och följde med intresserade blickar de solglittrande såpbubblornas dans i vinden. De trevar med tankarna i det fördolda, i såpbubblornas spegelbilder växer barnomsminnen fram, om barfotalassar, om våren, om hösten på en bakgård med sop-tunnor, en backe med ängsblommor, om vassrör och en burk med såplödder.

Här fick han ett nytt uppslag, det skulle bli en novell, kanske en roman om livslögnen. Han visste inte ännu om den skulle komma att handla om de präktiga och skötsamma med lottsedeln i bakfickan, de som gick i kyrkan och längtade till paradiset, skumraskaffärsmännen på kaféerna som ljög för sig själv och andra om sina stora vinster, flickan bakom skrivmaskinen på kontoret som drömde veckotidningsdrömmar. Dessa skulle växa upp och handla socialt allteftersom orden växte fram på papperet, han skulle bli deras skapare men var inte fullt herre över deras handlingar, han hade många gånger upptäckt att hans diktade figurer kunde göra för honom lika oförutsedda handlingar som de människor som han hade till umgänge i verklighetens värld.

Två månader tog det innan boken var färdig, natt och dag arbetade han, blev mager och hålögd, utsvulten, tyst och inåtvänd. Ärmfodret pulvade ut genom kavajens trasiga armbågar, håret växte långt ner över kragen och skägget såg ut som en vildvuxen djungel, ögonen fick en underlig glans, folk vände sig om och tittade efter honom på gatan, halvt roade halvt förskrämda. Han hade inte tid med annat än sin bok, figur efter figur ställde krav på födelse och handling, ofta kom det oväsentliga typer in i handlingen och ställde till oreda och måste föras undan, en del fäste han sig vid och hade gärna

velat ha dem med, men de hörde inte till sammanhanget och han måste med sorg skiljas från dem.

Han hotades med vräkning av sin husvärd därför att han inte betalade hyran och dessutom hade grannarna klagat över hans vilda utseende. Det var ett fint hus, för fina normala människor med fint och normalt utseende.

En dag satte han punkt för det sista kapitlet och lade papperen i ett kuvert, gick till stamkaféet och lånade pengar till frimärken och skickade det till förlaget. Han skrev några artiklar, fick pengar till hyran, klippte sig, rakade sig och normaliserade sitt utseende. Vännerna på kaféet hälsade honom som en förlorad broder som åter kommit hem och första tiden var han hos dem hela dagarna, kände ett oavvisligt behov efter att få prata. De flesta som brukade hållas på kaféet var flyktingar från verklighetens värld som njöt av sin ångest och missanpassning och sällan eller aldrig gjorde några upplevelser som kunde verka till förnyelse. Inrökta i sig själva satt de vid sina kaffekoppar, sög på sina cigarettfimpar och hängav sig åt drömmar som aldrig formades i handling. Allra först hade han låtit sig imponeras av dessa, insöp deras skräck för handling och för djärva tankar, trodde att de bästa konstnärerna var att finna bland dem som aldrig skapade något. Han flydde tidvis ifrån dem med en känsla av att de var pygmeerna från Gullivers resor som ville fjättra människojätten med vanlig sytråd, längtade efter en tid tillbaka och återvände för att snart fly igen.

Han började arbeta på en ny roman på samma tema som den förra, det var en slags fortsättning men inte på längden utan i sidole. Tvivlen och missmodet återvände och höll honom förlamad i flera dagar, han kanske inte var annat än en resonör som stannade på tingens yta, han fann sig mest intresserad av människans yttre beteende utan att söka förklaringarna till detta i hennes inre struktur, oförmögen att i likhet med sina jämnåriga kolleger göra djuppsykologiska analyser. När han jämförde sina egna verk med vad andra skrivit tyckte han att novellerna liknade polisrapporter över tillvarons olyckshändelser och att romanerna hade en misstänkt släktskap med statens offentliga utredningar om exempelvis sådana ting av vikt och betydelse som utskänkning av pilsnerdricka.

Efter ett par månader kom manuskriptet i retur från förlaget, tillståndet på bokmarknaden var sämre än någonsin men den litterära rådgivaren ansåg honom fortfarande begåvad, ansåg att han till och med mognat en smula och var mycket ledsen över att de inte för närvarande vågade ta risken av en utgivning. Han var välkommen tillbaka när situationen ljusnat.

För att få pengar till hyran gick han till en välgörenhetsinrättning och bad om hjälp. Han blev mottagen av en äldre dam som behandlade honom med den vänligt

Han hade påträffats på en trappa i en gränd, där han satt och blåste såpbubblor...

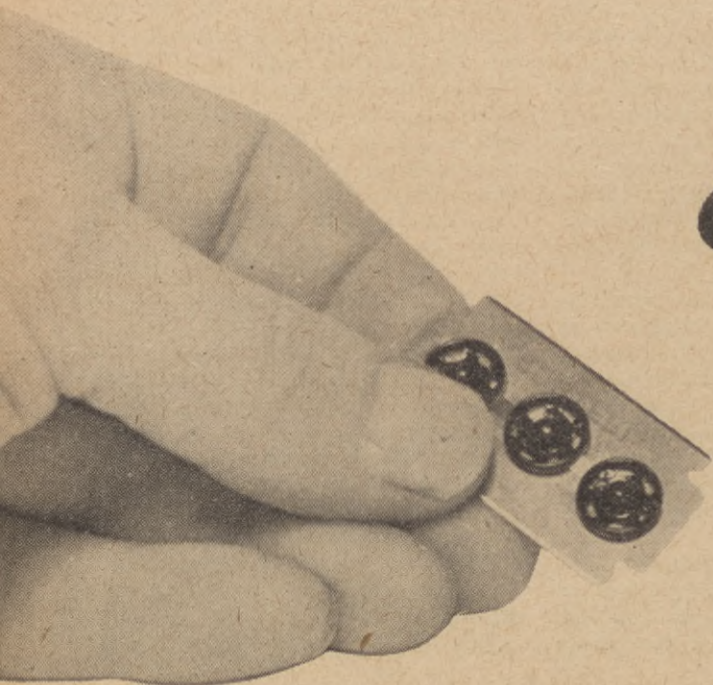
Folk vände sig om och tittade efter honom.

nedlåtande misstänksamhet som socialt arbetande människor kallar för människointresse. Han kände sig som en förbrytare när han redogjorde för sitt tidigare liv och berättade om de sista åren i litteraturens tjänst. Damen hörde tyst på, deltagande intresse kallas denna form av nyfikenhet, och sade sedan att de kunde hjälpa honom om han gav ett uttryckligt löfte om att skaffa sig ett hederligt arbete och försöka sköta detta på bästa sätt. Tomhänt lämnade han hjälpinrättningen. Människorna är underliga, tänkte han, de talar med aktning och hänförelse om sina diktare, de ger dem nobelpris, väljer in dem i fina sällskap och reser statyer till deras ära. Ingen får dock bli diktare, man skall vara det från början, helst en berömd sådan, ingen må säga sig vilja bli det. Präst, ingenjör, läkare, till och med målare och musiker får man bli och får hjälp under utbildnings- och mognadstiden, men diktare likställas med landsstrykare och bör tillrådas att söka sig ordnat arbete.

När man hade skrivit färdig sin tredje roman tog han alla manuskripten buntade ihop dem och skickade dem till ett nytt förlag, det var samma dag som stadsfogdebetjänarna vräkte ut hans möbler ur bostaden. De fick företa sig vad de önskade, han kände sig som det inte längre angick honom, som han redan vore död (Forts. å sid. 24.)

KNEPIGT och NYTTIGT

visar oss dansken Hans Jörgen Sønderkøge här. Att vattna blommor är inte så enkelt — för lite eller för mycket vatten? Fallor bladen eller vissnar från r o t e n har den fått för lite vatten — sker samma sak från t o p p e n för mycket. Blomman berättar själv! Stålull är svår att hantera, men en halva av en utsliten gummiboll skyddar naglar och hud, som annars lätt skadas av de tunna trådarna. Om man sätter tryckknappar i rakblad har man god nytta av dem — man håller de små skärverktygen säkert och risken att skada sig blir mindre. Och till sist — håll ordning på knapparna genom att träda upp respektive storlekar på stora säkerhetsnålar, som böjas — ordning och överblick i knappasken!

ANDRA LEKAR

En gång i tiden var jag innehavare av en handelsbod och i lagret fanns både fläsk, kaffe, frukt och allt vad en respektabel lanthandlare i övrigt bör ha att sälja. Jag var då inte mer än sju år gammal. Jag var en blygsam älder för en affärsman. För vuxna människor hade också mitt salubjudna fläsk en betänklighet likhet med vanlig sten, kaffet påminde om brun jord och frukten var inte olik potatisknoppar. För övrigt var mitt affärsföretag inrymt i en grusgröp med förträffligt läge vid landsvägen till samhället.

Som affärsbiträde hade jag en yngre syster. Hon begrep inte mycket av affärerna men det är nu en gång så att även en lanthandlare bör hålla sej med biträde för att inte bli sedd över axeln av den köpande allmänheten.

Den köpande allmänheten ja. Det var mest byns ungar och betalningsmedlet kunde vara vad som helst från färgat kolapapper till metkrokar, järnbitar, underligt formade stenar o. s. v. Sånt lades sen till lagret och såldes igen, omsättning var stor.

Vuxna människor skulle kanske ha velat säga att det cirkulerade en väldig massa skrot genom min handelsbod, men det skulle aldrig ha kunnat falla mej in att själv kalla mitt förstklassiga varulager för skrot. Vilken handlare skulle förres-

ten vilja kalla sina varor skrot? Möjligen en skrothandlare men jag var ingen sådan.

Mitt största ögonblick som handelsman var när jag förvärvade byns lärarinna till kund. Hon betalade också, till skillnad från den övriga kundkretsen, med de storas mynt, en hel blank tjufemöring.

Vi hade vid den tiden, min syster och jag, en bror som vi aldrig sett. Han var äldre än vi och hade blivit utackorderad till släktingar boende nära Boden. Det hade skett när vi var mycket små, ingen av oss mindes honom. Och denna minnesvärda sommar skulle han komma hem.

Vi hade nu de underligaste föreställningar om denne bror. Att han var större och starkare än den starkaste av byns alla ungar var vi helt övertygade om. Han levde i vår föreställningsvärld som en nästan mytologisk gestalt. Att han kunde allt och visste allt tvivlade vi aldrig på och det retade oss mycket att byns andra ungar inte var lika trosvissa.

Och nu skulle denna så beundrade bror plötsligt kastas in i vår verklighet.

Den dagen vår äldsta bror for ned till samhället för att möta honom hade vi fått ta på oss våra bästa kläder. Om de lämpade sej för rotande i handelsbodens varulager rädde delade meningar mellan mamma och oss, men eftersom vår bror nu i alla fall skulle komma hem, så borde

väl dagen betraktas som något alldeles extra.

Min syster och jag tänkte möta honom vid handelsboden, vår stolthet. Vi var, som vi ansåg med rätta, stolta över dess interiör. Dessutom var dagen solvarm och spänningen nästan olidlig. Grabbarna i byn skulle äntligen få se vilken bror vi hade.

Han satt på bakpakethållaren så vi såg honom inte på avstånd när vår äldsta bror kom cyklande. Och när han stannade cykeln vid handelsboden och vår tidigare fantasibror klev av så blev första intrycket besvikelse. Större än oss var han förstås men ingen jätte. Han såg faktiskt nästan likadan ut som alla andra äldre pojkar i byn och vi visste inte riktigt vad vi skulle säga. Det visste däremot han.

— Va ä de där, sa han och pekade på våra hyllor med alla dess härligheter.

— En handelsbod, sa jag och bröstade mej inte så litet.

— En handelsbod, sa vår nya bror. Inte. De ä en fästning! Upp med händerna!

Han höll nu en knallpulverpistol i näven och verkade krigisk. I nästa ögonblick sprang han bort och hukade sej ned bakom en sten vid sidan om vägen och

(Forts. å sid. 17.)

FOLKLEDARE I NÄRKAMP

Litteratur med signaturljudet självbiografi har haft betydande framgångar under de sista åren. Wigforss minnen blev som bekant en stor litterär framgång för att nu inte tala om Winston Churchills;

Sven Lidman

memoarer av centralfigurer i vår egen tids historia, i krig och fredligt uppbyggnadsarbete. Man får massor av litterärt gods i sig genom studium av sådana arbeten, kunskaper om människor och förhållanden, historiska aspekter, god underhållning m. m. — nota bene om biografierna är väl skrivna.

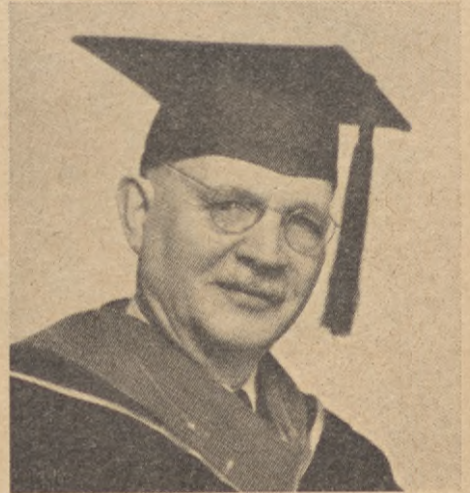
I skuggan av historiska gestalter på det yttre planet, på krigiska och socialpolitiska slagfält, ha också en del folkledare på det inre planet framträtt, kristna eller frikyrkliga folkledare, som kan göra anspråk på plats i biografi- historikernas förnämliga skara. Rent generellt kan man nog säga, att i det folkrörelsesamhälle vi lever intar de frireligiösa en sådan ställning att man — oavsett var man intar för ståndpunkt ifråga om de nu aktuella livsåskådningsfrågorna — måste hälsa varje försök att mera konkret och ingående belysa dessa folkrörelsernas plats i det mänskliga och samhällsliga skeendet med största tillfredsställelse. Sven Lidman och Lewi Pethrus, välkända förgrundsgestalter inom pingströrelsen, har nu framträtt som författare i den mening här i korthet antytts. Deras bidrag till memorarlitteraturen, eller för att hålla oss till den frikyrkliga terminologin, vittnesbörd, finns på bokhandelsdiskarna i form av två böcker: *Lågan och lindansaren* och *Den anständiga sanningen*.

Som läsaren kanske kan gissa av boktitlarna så rör det sig om anständiga och mindre anständiga sanningar och i det

sammanhanget har författarna också behandlat ungdomsårens brytningstid och de faror, som då lurar under den jordiska vandringen. Båda författarna behandla dessa problem ur självbiografisk synvinkel och man har inom parentes sagt ytterst svårt att förstå — med den väsen-skildhet som kännetecknar deras syn på dessa liksom de flesta andra frågor — hur de kunnat samarbeta och utöva ledarskap inom pingströrelsen i drygt två årtionden. Att "den djupa och varaktiga söndringen", som det heter i äktenskapslagen, inte långt tidigare slagit ut i en offentlig brasa, eller i den numera riksbekanta fejden Lidman — Pethrus, är åtminstone för anmälaren en gåta. Efter att ha tagit del av Lewi Pethrus alla bevis och utläggningar om Lidmans bristande kompetens i så gott som alla avseenden kan väl knappast någon läsare undgå att göra en liknande reflexion.

När man tar del av de båda författarnas redogörelse om onaniproblemet kommer man alldeles självfallet att tänka på de synpunkter som framförts i en artikel i Dagens Nyheter för åtskilliga år sedan i en recension av boken *Ett sexualproblem* av Alfhild Tamm. I den boken skildras med medicinsk motivering hur ett storstadsbarn, som inte tycktes vara möjligt att bota på något sätt för onani, skickades ut på landet och blev så intensivt upptaget med att plocka blåbär att onanin försvann som genom ett trollslag. Lidman skildrar i sin bok hur han i ungdomlig

oro sökte pornografisk litteratur på skumma hyllor i storstadens antikvariat för att få utlösning. Pethrus däremot vistades under sin ungdomliga mognadstid i blåbärskogens friska atmosfär och hade, som

Lewi Pethrus

han i sin tur skildrar, inga nämnvärda svårigheter varken med onani eller andra sexuella förvillelser. Pethrus framhåller också i kapitlet "Brytningsårens seger" att "en välsignelse från mina uppväxtår i detta sammanhang var det flitiga kroppsarbetet och enkel kost, som aldrig tillförde kroppen något överskott av näring." Pethrus höjer också sitt varnande finger mot den intellektuella värld i vilken Sven Lidman och många andra vändas: "Det ser ut som släktet skulle bli alltmer lastbart, ju mer man lämnar kroppsarbetet och övergår till intellektualismen." Detta synes emellertid inte ha avskräckt Pethrus från att lämna den ljuvliga blåbärskog och kroppsarbetet och slå sig ned i Stockholm som intellektuell man med — som det framgår av hans bok — många ekonomiska och andra trådar i sin hand. Men det är väl som det brukar heta en helt annan historia.

Lidman och Pethrus är goda berättare. Det är inga tråkiga böcker — den förtjänsten kan man utan reservation tillskriva de båda författarna. Men som litteratur betraktat måste man konstatera betydande nyansskillnader hos de båda författarna. Lidman är den drivne litteratören, som med en blixtrande, besatt elegans och avslöjande vållust dansar fram över sidorna. Det är en uppgörelse med "den högöscariska tidens beteendeschema" med stängda hytter och salonger med emalj- och porslinskylltar, där det inte stod bara rökning förbjuden utan också

Brunkebergstorg 9 i Stockholm, även känt som "Huset med de gamla fröknarna", där familjen Lidman bodde åren 1894—1906.

(Oljemålning av T. Sjöström.)

"sanning förbjuden" — i det avslöjandet skonar inte Lidman sig själv. Pethrus börjar sin bok med att tala om hur han varit utsatt för förföljelser och osanna beskyllningar av olika slag och sätter sedan in ett långvarigt angrepp mot Lidman, beledsagat av många citat, bevis och protokollsutdrag, vilket drar ner bokens första halva betänkligt. Den andra halvan som handlar om "Mitt livs historia" är betydligt bättre, men man ställer sig undrande ibland t. ex. hur en familj med nio barn kunde ha det så idylliskt i en stuga, som var 7 meter lång och 4,25 meter bred. På tal om stugan skriver författaren att man kan ju tro "att när så många personer sover i ett och samma rum borde detta visa sig vara olämpligt för de barn, som växer upp under sådana förhållanden. Vi hade aldrig någon känsla därav och ventilationen var det inget fel på. Det var aldrig tal om innanfönster på den tiden". Och författaren framhåller vidare som en förtjänst att man fick så gott med frisk luft genom springor vid fönster och dörrar! Vi som ha upplevt att drömmen om en standard delvis förverkligast för stugornas folk i dagens samhälle ställer oss lite skeptisk inför den förnöjsamhetens luftväxling vi möter i den här stugan.

Och för att ännu en gång övergå till Lidmans bok så har han inte behövt utnyttja utrymmet för anklagelser mot Pethrus — dem har han till stor del fått skriva av sig i en tidigare bok — vilket

Lewi Pethrus' barndomshem i V. Tunhem.

vi tycker ger den ett ytterligare plus i litterärt avseende. Slutomdömet bör vara, med beaktande av de kritiska reservationer, som här i korthet antytts, att vi fått två betydelsefulla memorarböcker, märkliga bidrag till att belysa en frikyrklig folkrörelse. Om olika omständigheter nu gjort att detta memorarskrivande fått karaktären av en närkamp mellan de "två

stora" inom rörelsen bör detta inte avskräcka från studium eller att man gör sig en vrågbild av frikyrkliga strävanden i allmänhet.

Lewi Pethrus: Den anständiga sanningen, Fritzes, pris kr. 19:50.

Sven Lidman: Lågan och lindansaren, Natur & Kultur, pris kr. 17:50.

ANDRA LEKAR. (Forts. fr. sid. 15.)

skrek åt oss att fästningen var belägrad. Vi kunde inte riktigt fatta vad detta innebar och vi hade aldrig hört talas om att det fanns en fästning i Boden och en massa militärer. Vår bror var inte heller nöjd med oss och frågade om vi inte visste vad man ska göra när en fästning är belägrad. Det visste jag verkligen inte och dessutom betraktade jag fortfarande fästningen som handelsbod. Vår bror brydde sej inte heller om att upplysa om vad man gör när man blivit belägrad i en handelsbod utan skrek i stället att han nu ämnade storma fästningen.

Det gjorde han också och så uppstod en fruktansvärd kalabalik i den förr så fredliga grusgropen. Våra lådor med potatisknappar fick han först tag på och påstod därefter att potatisknapparna var kulor och att de därtill var krigsbyte.

Nu hade jag börjat fatta vad detta med belägring och stormning innebar och fick även jag fatt på en låda med potatisknappar och snart var artillerielden i full gång. Min syster höll sej ännu neutral och fick som sådan givetvis först av alla en potatisknapp i skallen varpå hon gråtande slog till reträtt. Också jag blev besegrad. Jag hade ju tidigare bara varit en fredlig handelsman och kände inte alls till något om krigskonstens lagar. Så att när min bror förklarade att jag var hans

krigsfånge så flydde jag trots detta hemåt med potatisknappar vinande om huvudet. Bakom mej hörde jag min brors triumferande rop:

— Fästningen är erövrad! Fienden flyr!
Och detta hade ju sin riktighet.

Efter denna händelse blev handelsboden aldrig återuppbyggd. Den var också helt skövlad, söndertrampad, förstörd.

Vi hade fått hem en krigisk bror och våra lekar ändrade karaktär. Tennsoldater marscherade på köksgolvet. Näsblood blev dagarnas melodi. Jämmerropen genljöd över slagfältet: vår bror fordrade att vi skulle kalla gårdsplanen för slagfältet då vi i annat fall skulle bli ställda inför krigsrätt. Och fast vår bror inte riktigt kunde förklara vad som menades med krigsrätt så förstod vi i alla fall av hans skildringar att det måste vara något långt hemskare än allt vad vi dittills varit med om.

Vår bror startade också en livlig vapentillverkning. Ärtbössor och pilbågar var hans specialiteter. Han lärde oss också vad som menades med en armé och kallade min syster för lotta, något som hon under protester fann sej i.

Men även de mest framstående krigare och befälhavare brukar finna sina övermän. I detta fall blev det vår granne, som var en storväxt man med koleriskt temperament.

Dumt nog fick min bror sej att han skulle belägra grannens svinhus för att så småningom storma det som han tidigare gjort med vår handelsbod. Men när han började avlossa pilar mot svinhuset upptäcktes han dessvärre av grannen som med en käpp i näven kom rusande. Svinen var hans käraste djur, det fläsk han fick av dem hans älsklingsrätt. Den som förorättade hans svin förorättade också honom. Jag förstod att ett möte med honom inte skulle bli angenämnt och lade benen på ryggen. Även min bror glömde sin krigarära och flydde. Efter honom grannen med käppen vilt svängande över huvudet.

Dessbättre var grannen ingen särskilt snabb sprinter. I annat fall skulle kanske "slagfältet" ha kommit att genljuda av än hemskare jämmerrop än någonsin tidigare.

Min bror hämtade sej aldrig riktigt från detta nederlag. Han blev en något försiktigare krigare än tidigare och min syster och jag hade förlorat något av vår forna respekt för honom. När han ville lära oss något som han kallade extersis vågade vi i alla fall vägra och likaledes hände det alltsomoftast att vi struntade i att kalla gårdsplanen för slagfältet.

Men så långt som till att vi återupptog vår affärsverksamhet i grusgropen gick det ändå inte.

Tecknare: Walter Gube.

Lyriska svårigheter

Vid vårens stora bokrealisation kunde man bl. a. köpa åtskilliga små band lyrik av unga svenska lyriker till så facila priser som kr. 1:25 och 1:50 per styck — en riktig fin antologi engelska dikter i svensk översättning kostade 3 kr. När man från bokhandlaren's hyllor plockat ihop en anse- nlig trave lyrikböcker för cirka 15 kr. sammanlagt så kan den bli en utgångs- punkt för åtskilliga funderingar om av- sätningen och lönsamheten för den ädla poesi- och skaldekonsten. Till saken hör att åtskilliga av de här böckerna — som i förbigående sagt härstammar från våra yngre skaldar och skaldinnor — var för- vånansvärt billiga redan innan man satt realisationspris på dem. Det är också ett allmänt känt faktum i kulturkretsar, att lyrikböckerna gå ut i ytterst blygsamma upplagor. Bokförläggarna (och naturligt- vis inte heller skalderna) gör inga jätte- vinster på lyriken. En artikel i Bonniers Litterära Magasin för något år sedan kas- tade ett statistiskt avslöjande ljus över problemet.

*

Den moderna poesin är obegriplig och därför vill inte folk läsa den, deklarerade en landshövding för ett år sedan. Det ligger nog åtskilligt i påståendet även om man givetvis får se frågan i mera nyan- serade perspektiv. Den som arbetar på

Karl Vennbergs "elektrolytiska" poesi har satt kraftiga spår hos många unga poeter och han har mer än någon annan präglat det litterära fyrtioalet.

en tidningsredaktion har tillfälle att konstatera, att det skrivs mängder av "konstig poesi" på olika håll i landet och det måste väl finnas ett visst samband mellan skrivlust och läslust. Om man bortser från lyrikböckerna så publiceras också åtskil- ligt med poesi i tidningar och tidskrifter av olika slag, poesi som säkert går fram till många läsare. Vi kunde vid ett yttligt statistikplockande under fjolåret hitta inte mindre än åtta dikter i ett enda num- mer av en stor och vitt spridd fackför- bundstidning. Det rör sig, märk väl, om en fackförbundstidning och inte en litte- rär tidskrift. Om exemplet tillhör de me- ra extrema så kan man dock rent gene- relt konstatera, att fackförbundspresen har mycket lyrik i sina spalter. Och vet man att åtskilliga fackförbundstidningar rör sig med upplagor upp till och över hundra tusen exemplar finns det natur- ligtvis utrymme för spekulation över hur många av läsarna som läser fackartiklar respektive dikter. Fält för forskning för herrar sociologer och statistiker!

*

Om man utgår från en viss tröghet i läsvanorna — att folk ofta håller sig till de äldre skalderna — så kan det vara befogat med några glimtar ur "fyrtio- talisternas" tidevarv. I en presentation av skalden Harald Forss berättar en kritiker om vilka svårigheter denna ordkonstnär har haft. Skalden Forss har gett ut sin produktion på eget förlag — åtminstone det mesta av den — och ibland har den nätt och jämt gett inkomster till tryck- kostnaderna! "Det var motigt i början." Ortstidningarna uppvaktades och redak- törerna försvarade sig med att "de aldrig sett såna dikter". Två och sjuttiofem brukade han får för dem, men då ville för- läggarna också rätta och kommaterna i dikterna. Skalden Fors ville göra slut på detta förnedrande beroende genom att bli sin egen förläggare.

Har man särningen Harald Forss i min- net och går direkt till den moderna lyri- kens uttrycksmedel så kan följande citat ur en litterär analys av författaren Artur Lundkvist ge oss en uppfattning om des- sa. Det är om Stig Carlssons diktsamling "Sjukjournal" Lundkvist skriver följande, som väl avspeglar något av det väsentliga i den fyrtioalistiska lyriken: "Sjukjour- nal bär tydliga spår av en poet som ur- sprungligen startat som ordmagiker och bildrik mytskapare. Men åt det hållet tycks han ha funnit resurserna avskurna genom tidsläget och då har han i stället slutit upp kring Karl Vennbergs analy- tiska värdenihilism och syrefrätande ly-

Harald Forss är en färgstark diktare, en känslornas subtile tolkare, som gått sin egen väg.

riska kemi". Det är en dikt med dessa tendenser som i stor utsträckning domi- nerar hos många av de nya lyrikerna och "ordmagin" och den "lyriska kemin" har svårt att bli så där allmänt godtagen. Det är ju också de senare årens spartanska upplagesiffror på den nyare skaldekonsten ett bevis för.

Till den lyriska bakgrund vi här mera fragmentariskt tecknat kan man också foga en mera medicinskt betonat aspekt, som framgår av en artikel med rubriken "Den litterära galenskapen" av Olle Holmberg i Dagens Nyheter: "Svenska litteraturen har haft en hel del författare, kanske ovanligt många, som kunde vara studieobjekt för psykiatrin. Lidner och Stagnelius var alkoholister, Tegnér, Strindberg, Fröding, Ola Hansson var mer eller mindre sinnessjuka, författare som Fredrika Bremer och Viktor Rydberg hade mycket svår psykisk ärftlighet att dras med, Victoria Benedicktsson var självmörderska, och Almkvist skulle, om han hade levat nu för tiden, åtminstone ha blivit satt under observation". Det säger i korthet något om växtgrunden, den poetiska myllans konsistens, ur vilken den äldre parnassens lyrik spirade. Konstig- heterna, ordmagin och ordkemin, hos våra yngre skaldar har också sin växtgrund. Eller för att formulera det som en yngre lyrikens målsman gjorde: Gärna rosor och svanor och solnedgångar, men tillsatta med blod, svett och tårar, med fotspår och

dagliga verktyg, sönderslitet bröd och nedfallna taktegel! Allt detta och mycket mera kan man hitta hos våra nutida skalders. Och det lyriska värdet skulle så slutligen hänga på vår egen upplevelses dallrande känsloträngar, d. v. s. även inberäknat den tankemöda vi vill kosta på våra skalders, som vi ofta tycker, lite värdslost hopstuvade ordknippen. Det kostar, som sagt, åtskillig tankemöda att läsa den nya lyriken. Något större ekonomiskt offer för läsaren blir det inte, trots att bokpriserna höjts, att köpa de små diktböckerna. Att skalderna fortfarande släpa efter i löneutvecklingen kanske också borde vara en stimulans att närmare ta del av denna låglönegrupps tankeprestationer.

S. H.

Vi läser lyrik

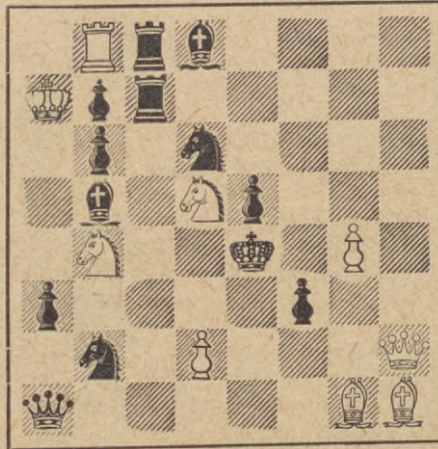
Lyriken och prosan är ofta växelvis föremål för läsekretsens gunst. Under 40-talet var det lyriken som höll sig i ramplyuset, samtidigt som det klankades på att den var obegriplig. De då verksamma poeterna hade nämligen djärvheten att överge rimmen och att bruka nya symboler för att ge kontur åt sin verklighetsbild. Båda dessa företeelser är inte unika — de har förekommit ett flertal gånger tidigare och inte heller läsekretsens reaktion är ovanlig. Det finns en tendens till "naturlig konservatism" hos människor i gemen då det gäller skönlitteraturen och lika visst har och måste poeterna ha en existensnövändig lust att finna nya symboler och uttryck för att gestalta sin tid och sina upplevelser. De skisserade företeelserna drar åt var sitt håll och det medför att poeterna klagat bitterliga över den oförstående läsekretsen, medan läsekretsen påstår sig inte kunna förstå ett ens av de moderna poeternas alla underligheter. Den som kastat en blick i en litteraturhistoria vet att sådana motsättningar i skilda tidsskeden utgör hart när något slags "litterär lag".

För att skapa större förståelse för den moderna lyriken har några orienterande

Redigerad av
G. SKARP

PROBLEM.
Av J. Kupper.

Matt i två drag.

Vit: Ka7, Dh2, Tb8, Lg1, h1, Sb4, d5, Bd2, g4 (9).

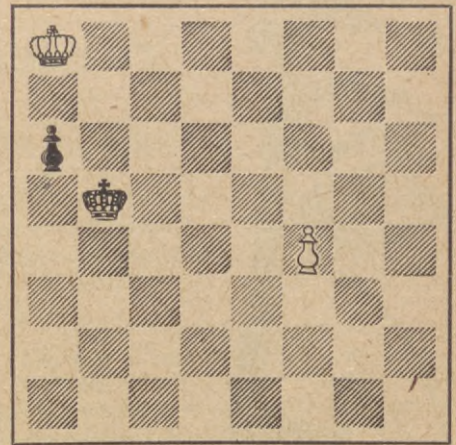
Svart: Ke4, Da1, Tc7, c8, Lb5, d8, Sb2, d6, Ba3, b6, b7, e5, f3 (13).

böcker skrivits under de senaste åren. Alldeles nyligen har Brevskolan tillsammans med FIB givit ut en verkligt välskriven brevkurs på 85 sidor som heter "Vi läser lyrik" och som författats av poeten och kulturdebattören Stig Carlsson. Det är vägledande och orienterande att läsa igenom det lilla häftet som rymmer ett flertal fina synpunkter och balanserade omdömen. Det är en skrift som utan tvekan kan anbefallas till och var och en som vill veta lite om den moderna lyriken.

Roland Ekström.

STUDIE.

Av J. Matsjev.

Vit drar och gör remis.

Vit: Ka8, Bf4 (2).

Svart: Kb5, Ba6 (2).

Lösning till problem av N. Rubens.

Matt i tre drag. 1. Ta5, Kf3. 2. Ta2, e3. 3. Dg2 matt. 2.—, Ke3. 3. Ta3 matt. 2.—, Kg3. 3. Dg2 matt. (1.—, Kd3. 2. Ta4, d3. 3. Td4 matt.)

Blommo- grafera

hos
Bröderna Lundströms
Blomster &
Dekorationsaffär

Drottninggatan 102 Stockholm Tel. 20 11 34
Blomsterförmedlingen

LODVIG spøger (Dansk læsövning)

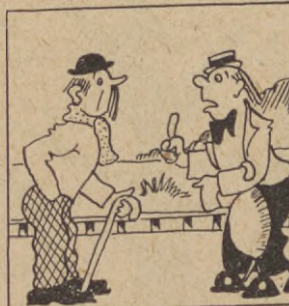
Av Paul Danty

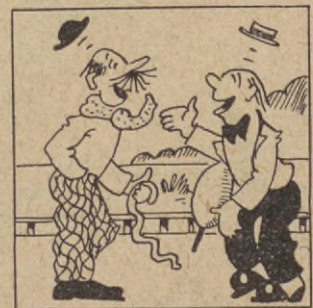
Siden jeg er flyttet —

vil mit stueur ikke gå.

Det er nok fordi du —

bor på 1ste sal nu.

Vid tempelporten

Välkommen främling, tiden är mitt
namn
och öknens stumma väldighet mitt rike.
Förseglad tystnad härskar ensamt här
och endast tistlar blommar i min
sand.

Dock — begär ej här i tistlars döda
land
ett svar på frågan, varför och varthän?
Men låt allt som här är dold i tusenårig
sand
förbli vid det som icke mera är.

Ty varje tidsmätt själv sitt öde
formar
i en alltid obesvarad frågas hemlighet.
och ger sig själv ett namn utav de
stormar,
som sist dess storhet suddar ut.

Men släck din törst vid tempelkällans
vatten,
ny väntar dig en brännet morgondag.
Och åter skall din tanke ensamt pejla
natten
och dina torra läppar begära en oas.

Silverstänk

Så blir till slut den stämma
mera lågmäld,
som en gång ropat ut sitt hjärtas
heta trots.
Men röstens stillsamhet är blott
en dämpad visdom
med en ungdoms glöd, som silverstänk
däri.

GUITARRSPELAREN

av Nils-Olof Andersson

både barnbidrag och statliga nativitetskommissioner.

Om detta faktum hade han emellertid inte en aning. Och fast ingen, som under de senaste tio åren ingått äktenskap i byn skulle kommit på tanken att förneka det, var det heller ingen av dem som erkände detta. I varje fall skulle de aldrig kommit på den tanken att tala med någon därom.

Det poetiska språk, som skulle kunnat göra denna stämning uppenbar för de älskande, var inte det förhärskande i byn. Men de mossbelupna äppelträden i den vilda trädgården skulle kunnat berätta vackra sagor om hur kärleken i byn nästan alltid började. Och med all säkerhet skulle inget av dessa fruktträd kommit på tanken att utsluta gitarrmusikens roll.

Att vissa av de äkta männen sedan förbannade den vilda fruktträdgården bevisar väl bara hur raa vissa män kan vara.

Det länder byns kvinnor till heder att de aldrig någonsin skulle komma på en sådan tanke. Men detta betydde inte att de glömt. I själva verket levde sommarnätterna i fruktträdgården ett rikt liv inom dem. Vid diskbaljan, vid blöjbyten och under tråkig väntan i köksfönstret, kunde de blunda och uppleva äppelträdens doft och gitarrens toner. I sina drömmar samlades byns kvinnor i fruktträdgården och på så sätt fylldes den av unga kärlekspar. Om snön hängde som vita fransar på de mossbelupna träden, om höstvinden ven och ryckte de sista brunrå bladen från trädens grenar — i det gröna gräset vilade byns kärlekspar. Det var drömmarnas trädgård.

Poeten, som trodde sig vara en svensk Segovia, bodde i huset söder om den vilda trädgården. Det var nästan helt övervuxet av vildvinsrankor, endast vid dörren hade poeten lyckats hindra grenarnas och stammarnas växt. Hur många gånger hade han inte prisat den geniale bygg-

mästare som låtit fönstren byggas så att de öppnades inåt.

Och om det nu inte varit på det sättet — vilka oöverskådliga konsekvenser! Poeten, som trodde sig vara en svensk Segovia, skulle aldrig ha bott kvar i huset. Hade han inte kunnat öppna fönstren och inandas äppelblommens doft skulle han säkert inte haft samma lust att knäppa på sin gitarr. Inga blomdoftande gitarrpreludier då ha droppat ut över nejden och nått den vilda trädgården. Inga unga älskande skulle vid tonernas väljud lutat sina kinder mot varandra, inga blyga smekningar, inga framstammade DU, DU, DU...

Och prästen skulle inte ha varit närvarande vid många bröllopsmåltider, byns guldsmed skulle haft en betydligt mindre omsättning, byns innehavare av barnekiaperingen likaså, byns damfrisörska...

Den vilda fruktträdgården skulle inte varit densamma om inte gitarrens ackord fyllt luften och blandat sig med äppelblommornas doft. Och poeten, som trodde sig vara en svensk Segovia, spelade i sommarnätternas ljusa skymning. Genom de öppna fönstren kom blomdoften till honom, han skrev ett fruktbarhetspreludium om surrande humlor och bin.

Han spelade det ofta och det blev ett tema med variationer, oändliga variationer. Han komponerade en tacksägelsesång till den byggmästare som gjort att fönstren kunde öppnas inåt. Men alla dessa kompositioner fanns endast i hans egen hjärna, han skrev dem aldrig som nottecken på linjerat papper helt enkelt av den anledningen att han inte behärskade uttrycksätt. Men ändå hade han gjort mera för den lilla byns fortbestånd än någon annan.

Folket i byn sa att han var arbetsskygg. Att folk i byar skall ha så lätt för att fälla förhastade omdömen.

Tecknare: Jan Afzelius.

Folket i byn sa att han var arbetsskygg. Hur dom hade kommit till den uppfattningen är kanske inte så svårt att förstå. Folk i byar har så lätt för att fälla förhastade omdömen. I själva verket, och i någon mån sett ur hans egen ryggvilande synpunkt, hade han lyckats driva konsten att göra ingenting till absolut fulländning. Det är att märka att han under alla dessa år, som han tillbringat med att göra ingenting, inte en enda minut hade haft tråkigt. Inte en sekund hade tristess eller långtråkighet behärskat hans sinne. Och denna absoluta frånvaro av tristess hade också omsorgsfullt undvikit att sätta några som helst spår i hans ansikte. Bortsett från några små rynkor runt ögonen var hans ansikte ungt och vackert. Hans gång när han någon gång använde detta förflyttningssätt, var förvånansvärt ung och spänstig. Detta var så mycket märkligt som han tillbringade sin mesta tid i ett behagligt horisontalläge.

Han ansåg själv att han var poet. Måhända var han det. Han ansåg själv att han var en svensk Segovia. Måhända var det så.

Ett ofrånkomligt faktum, som ingen av de som under de senaste tio åren ingått äktenskap skulle komma på tanken att förneka. Om de nu hade vetat vem Segovia var. En del förbannade honom. Det var de som fått elaka käringar. Det hände någon gång, när spriten sköljt bort deras hämningar, att de passade "Poeten-Segovias" bostad och hotfullt knöt nävarna som om de ville krossa de toner som droppade från hans gitarr.

Och fast folket i byn ansåg honom arbetsskygg och folk i byar har som bekant alltför lätt att fälla förhastade omdömen, hade han gjort mera för nativiteten än

Hämnnarens återkomst

I boken "Järnhunger", som utkom 1950, ger Sekel Nordenstrand en skildring av historisk bergslagsmiljö, hur Elias gruvkarl fick slita spö och hur han sedan mördade sin plågoande. Här skildras Elias gruvkarls återkomst — ett avsnitt som kommer att ingå i en bok som fortsätter den epok i bergsbrukets historia vi fick lära känna i "Järnhunger".

Hyttan står stilla några dagar för om-sättning och Linus är ledig från sitt jobb uppe på hyttkranen. Just för ögonblicket befinner han sig på den smala stockbron över kvarnbäcken och följer intresserad hur den strida bäcken pressar det stora, knarrande, skovelhulet runt, runt.

Men plötsligt fångas hans blick av ett grått vattendränk't bylte, som kommer drivande med strömmen. Det liknar en människa och han ger till ett förskräckt rop. Erik mjölnare och ett par andra karlar kommer utrusande ur kvarnen för att se vad som står på. Linus pekar stammande på det grå klädbyltet, som fastnat mellan ett par stenar på sidan om kvarnhjulet...

— Elias gruv... gruvkaarl...

Mjölnarn ser frågande på honom. Han är knappt en månad gammal i byn, och även om han hört historien om storbergsmannen Edmund Carpes bråda död fattar han inte genast vad det är frågan om. Detta gör emellertid Viktor på Svältan, som tränger sig förbi Erik mjölnare fram till Linus på dammbron.

— Jo, det är allt Elias gruvkarl, eller det som är av honom se'n han legat i vattnet sedan i fjol höst.

Linus, som övervunnit skräcken, klättrar ned efter den ganska tvära bäckkan-ten, får tag på en lång trädstör och lättar på det grå byltet för att få det att flyta förbi kvarnhjulet.

Det går bra, och både Erik mjölnare, Viktor på Svältan och den tredje mannen, står färdiga att ta emot byltet, längre ned efter bäcken.

Med förenade krafter lyckas man få in det misstänkta, grå,, klädbyltet till bäckstranden. Viktor på Svältan petar försiktigt med sin trädstör i det och ovissheten om att det verkligen är Elias gruvkarl blir klarlagd.

Men nu gäller det att få upp kroppen på land; det måste ske med största varsamhet. Den långa vistelsen i vattnet har farit illa fram med självspillingen Elias gruvkarl. Huvudet är nästan helt borta, likaså näverskon på vänstra foten.

Efter en stund har man dock lyckats få upp liket, och varje tvivel om att det kanske kunde vara någon annan än Elias gruvkarl är övervunnet. Blaggarnsskjortan är hans, den grå rocken, byxorna och den kvarvarande näverskon likaså. Viktor på Svältan nickar instämmande vid Linus identifiering.

Elias var en fattig, sliten, gruvkarl, som för stöld av några usla rovor från den mäktige storbergsmannens åker fick slita spö på gruvbacken. Han blev aldrig riktigt sig själv efter den persén. När ryggskinnet brast under de mjuka vidjespöna, brast också något i hans förstånd. Måhända var det detta som gjorde att han tog en fruktansvärd hämnd på den mäktige storbergsmannen i järnboden borta vid hyttan, med insatsen av sitt eget fattigmansliv...

Nåväl! Nu har hämnaren kommit tillbaka till byn! Inte som en ärad och hyllad hjälte, utan som ett grått, illaluktande trashylte. Undrande och även spörjande står de fyra männen, medan den fräna liklukten då och då tvingar dem nysa.

Den hårdsinade storbergsmannen Edmund Carpe fick som sagt, en bråd död. Hyttan stod stilla en kort tid och en ny mäktig storbergsmannens trädde till. Han blev kanske inte så hård mot folket, som den förre, men lika mäktig och alenarådande över folket. Järnet var också den nye storbergsmannens Gud, och gruvkarlar, hyttefolk och hyttebönder fick fortsätta med sina långa, tunga dagsverken för samma usla lön, som tidigare.

Som den mäktiga och alenarådande herremannan han var över hyttbyns döda och levande väsen, måste han genast meddelas, att man funnit Elias gruvkarls döda kropp i kvarnbäcken. Linus får uppdraget att göra detta och lommar iväg upp mot storbergsmansgården.

Under tiden Linus är på väg tänder Viktor på Svältan en eld av enriskvistar för att i någon mån dämpa likstanken. Mjölnarn och den andre mannen hjälper till att hugga ned några enrisbuskar i en stenig betesbacke och bära fram dem till Viktor.

Linus tycks ta god tid på sig att utträta sitt ärende och en hel del nyfikna ungar och kvinnfolk strömmar till. Antagligen har Linus, som har svårt att hålla tyst om vad han vet, spridit ut ryktet om att man funnit Elias gruvkarl. Viktor får det besvärligt att hålla de lortiga och nyfikna ungarna på avstånd, i synnerhet som Erik mjölnare och de andra återvänt till kvarnen och malningen.

Slutligen återvänder Linus, och Viktor på Svältan säger otåligt:

— Du va allt länge borta, du, Linus..!

— Jag va allt de'. Men först fick jag vänta på storbergsmannan och sen var inte kaplan hemma när jag kom dit, utan måste vänta där också.

Någon brådska tycks heller inte vare sig storbergsmannen eller kaplanen ha. Det är långt inne på eftermiddagen och solskivan börjar bli större och kvällstrött. Men äntligen ser Viktor på Svältan de två mäktiga komma ned från bergsmansgården. Viktor behöver inte göra sig besvärligt att fösa undan de nyfikna; de drar sig tysta och respektfullt åt sidan när de två närmar sig.

Storbergsmannen nyper instiktivt till om näsan med fingrarna inför stanken, medan kaplanen betvingar sig och går fram till liket. Han har att rapportera in denna händelse till både kronolänsmannen i bergstaden och till högvördige biskopen. Till den världsliga myndigheten, därför att Elias gruvkarl mördat sin herre och husbonde, och till den andliga myndigheten därför att Elias gruvkarl var en självspilling och ej finge begravas i vigd jord.

Det blir endast en kort besiktning. Även kaplanen känner igen Elias gruvkarl på klädseln, och det hela kompletteras av några korta frågor om var och vem, som fann den döda kroppen. Därefter tar han ett par steg tillbaka, ser sig tyst omkring ett par ögonblick och säger:

— En ogärningsman var denne Elias gruvkarl, som icke aktade sig för att taga sin herre och husbondes liv till hämnd för att han enligt världslig lag och den Högstes rättfärdighet blev bestraffad för tjuvnad. Därför må han, som ogärningsman och självspilling icke vila i vigd jord, utan grävas ned på någon allmän plats utanför byns stängsel och gräns.

Därmed var allt sagt om hur det skulle förfaras med Elias gruvkarls stympade kvarlevor. Endast med tillägget från stor-

Linus tittar på det grå klädbyltet, som fastnat mellan ett par stenar på sidan om kvarnhjulet.

bergsmannen: att liket skulle läggas i en i hast tillyxad kista och sedan så snart som möjligt, dock senast i morgon bittida, köras upp till myren på kronoallmänningen och där grävas ned. Till att utföra detta bestämdes Linus och Esbjörn torpare.

Kaplanen och storbergsmannen avlägsnar sig. Folket följer dem länge med stumma blickar.

— Elias gruvkarl, en ogärningsman som icke hade rätt till vigd jord...

Javisst! Men man slog hans rygg blodig för några eländiga rovors skull; rovor, som skulle stilla hans egen och de andras hunger. En stillad hunger, som skulle ge honom kraft att bryta mera malm åt sin hårdsinade husbonde, den mäktige storbergsmannen Edmund Carpe.

Nu blev det inte så! Brottet hette tjuvnad och straffades strängt av bergsrätten; "honom till straff och androm till varnangel", som det hette. Men Elias gruvkarl blev inte endast ogärningsmannen, utan även hämnaren. Han som hämnades inte bara sin egen och de sinas hunger, utan även det förtryckta bergsfolket. Därför kunde inte kaplanen ge hans vattendränkta stoft kyrkans vigda jord. Och det gjorde måhända detsamma! Han hade hämnats den nesliga spöslitningen! Hämnats ryggskinnet, som följde med slagen av det mjuka vidjespöna, hämnats sin mänskliga förnedring. Vad hade det sedan för betydelse om hans stinkade kvarlevor fick vila i vigd jord eller ej?

Men medan kvällsskymningen smyger sig fram över hyttbyn timrar Erik mjölnare och Linus ihop den grova träkistan. Det är inte så noga med hur den ser ut, mera viktigt är att den håller ihop på mera steniga och svårkörda skogsvägen upp till myrgläntan på kronoallmänningen.

Så tänker nog också Viktor på Svältan, som gör som en slags likvakt vid enriselden på bäcksuttningen, och väntar på att Linus och Erik mjölnare skall bli färdiga med den, så att han slipper gå här långt in på natten. Folket har gått hem och det känns ensamt.

Just som han känner trycket av ensamhet hör han ett lätt prassel i de tätvuxna ardersnären ett stycke ifrån. Han hajar till och känner ett sting av rädsla. Ett par torra enriskvistar på den avtynande

elden får den att flamma upp och skingra rädslan. Men som ett par mörka, klumpiga skuggor ser han två gestalter komma framsmygande. Det är inte utan att han har lust att ta till flykten. Det kunde vara en eller två björnar, ty sådana fanns i de milsvida bergslagsskogarna, men alla vilda djur är ju rädda för elden, Viktor på Svältan flyttar sig ännu närmare eldhärden.

Han tänder en eld av enriskvistar.

De två mörka skuggorna är emellertid vare sig björn eller något annat skrämmande, utan Anders gruvkarl och Johan borrsmed. De hytter varnande med handen åt Viktor att vara tyst, ty storbergsmannen har genom sin gruv- och hyttefogde förbjudit alla vid gruvan och hyttan bege sig hit. Elias gruvkarl var en grov ogärningsman och självspilling, som inte var värd att beskådas. Varken levande eller död!

Men om Elias gruvkarl var en ogärningsman och självspilling inför storbergsmannen och kaplanen, så var han det inte inför gruvkarlarna och hyttefolket. Visserligen hade han begått ett svårt brott, men den och dem, som lät folket lida hunger, är också brottslingar, även om de inte är det efter lagens bokstav.

— I kommer sent, säger Viktor på

Svältan, glad över att det var de och inte något annat otyg.

— De är inte tillåtet för oss att gå hit, som du kanske vet...!

Viktor nickar instämmande.

— De mäktiga har sin makt och de fatiga sin fruktan.

— Och gamla herrar fostrar nya herrar, svarar Johan borrsmed.

Därmed tystnar deras lågmälda ordbyte och de båda gruvkarlarna går synande kring liket. Anders gruvkarl känner att han måste säga något efter att ha granskat den döda kroppen från alla håll.

— Ja, nog är det Elias gruvkarl, men huvet är ju nästan helt borta... Undrar om ärren på ryggen efter vidjespöna också är bortsköljda...

Viktor och Johan borrsmed känner en viss olust inför Anders gruvkarls funderingar och undviker att svara. Erik mjölnare och Linus är färdiga med kistan, varför de båda gruvkarlarna finner det klokast ge sig av samma väg de kommit. Den nye mjölnarn var man ännu inte säker på. Viktor hör ett svagt prassel i ardersnären — och de är försvunna.

Med förenade krafter hjälps man åt att få ned den döda kroppen i kistan och Erik mjölnare spikar igen locket med grova, kraftiga spikar. Den får stå där den står över natten, ty i morgon bittida skall den köras upp till kronoallmänningen.

Linus får löfte av Erik mjölnare att ligga kvar över natten i kvarnkammarn, medan han själv och Viktor på Svältan går hem till sitt. Viktor stannar och vänder sig om ett par gånger på gångstigen. Anders gruvkarls ord, "undrar om ärren på ryggen efter de mjuka vidjespöna också är borta" förföljer envist hans tankar...

Tecknare: Nils Hahne.

Mattpiskställ och cykelställ bör finnas vid varje fastighet. Efterhör våra låga priser.

**Gånghesters
Mekaniska**

GANGHESTER
Tel. Borås 491 95

Vi levererar trycksaker till kunder över hela landet och hoppas att även få räkna Eder hit. Vi utföra affärs- & reklamtryck och äro alltid måna om att kunden skall bliva belåten med sin beställning. Tillskriv oss, då det är aktuellt för Eder med rekvisition av trycksaker.

LAGERHOLMS TRYCKERI

MARIESTAD

Tel. 369 (Grundat år 1919) Tel. 369

KORSORD nr 5

SÅPBUBBLOR (Forts. fr. sid. 13.)

och satt någonstans ovan molnen och såg på vad människorna gjorde med hans kropp. Han sålde möblerna till portvakten för ett par tior, gick sedan på en restaurang och drack sig glad. I tre månaders tid varade hans hemlöshet, han bodde överallt och ingenstans, och en natt i slutet på den tredje månaden blev han av polisen avförd till ett sinnessjukhus efter att han enligt polisrapporten "hade anträffats sittande på en trappa i en gränd i gamla stan och medelst ett vassrör neddoppat i en emaljugg med såpvatten blåsande såpbubblor, vid tilltal från en patrullerande polisman ett flertal gånger upprepande 'se dikten min herre, se dikten min herre' troligen åsyftande sina genom vassröret utblåsta och i luften befinnande såpbubblor".

När mannen från förlaget personligen besökte honom för att diskutera en fördelaktig uppgörelse beträffande honorären för de manus han lämnat, det hade nämligen ljusnat på bokmarknaden, satt han i solen på sjukhusgården och blåste såpbubblor.

För var bubbla som vinden förde bort mumlade han: "Mycket utomordentlig, mycket begåvad men ännu inte tillräckligt mogen". Samma svar lämnade han förlagsmännen som när de lämnade sjukhuset talade om honom som ett tagiskt öde och beklagade det svaga material varav väggarna mellan genialitet och vainsinne var uppbyggda.

Böckerna gick ut i stora upplagor, och hans berömmelse spände över en stor del av världen. Eftersom han redan betraktades som död lät förlaget göra en byst av honom som ställdes på en pelare mitt framför huvudingången.

Lösning till korsord nr 3.

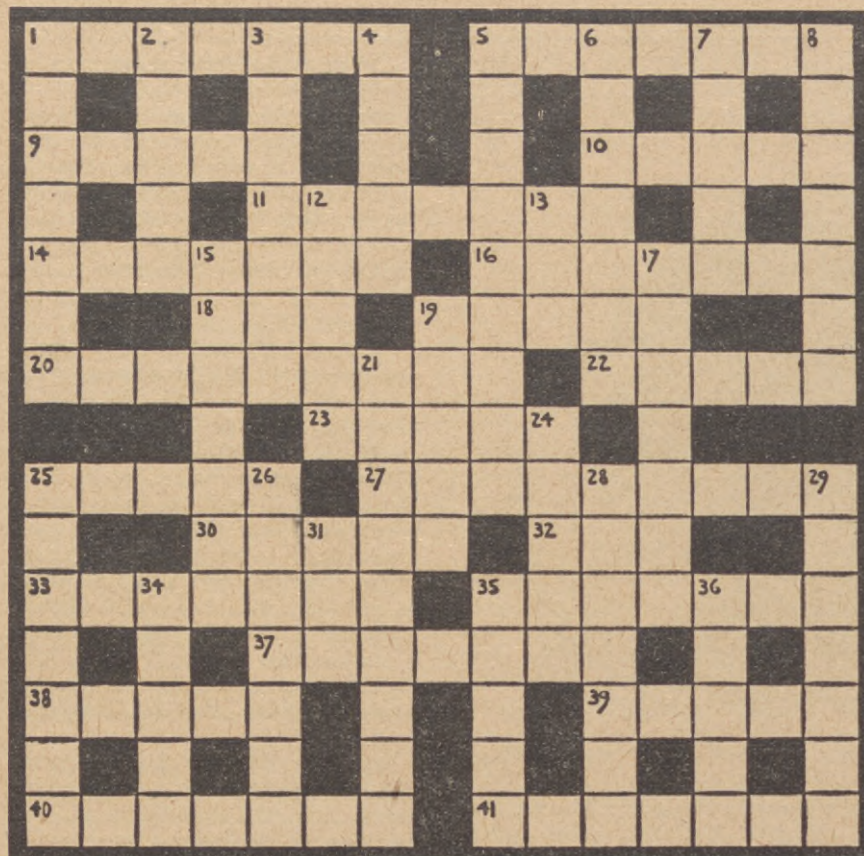
VAGRÄTT: 1. Låkedom. 5. Subbtyp. 9. Sippa. 10. Nansenbåt. 11. Lat. 13. Anatema. 14. Renande. 17. Konditor. 18. Klottra. 19. Gasklot. 21. Rimsmid. 25. Floskel. 28 Koraller. 29. Andetag. 31. Årmlapp. 32. Sal. 33. Indianbok. 34. Ifrån. 35. Målvakt. 36. Snatter.

LODRÄTT: 1. Lysmask. 2. Kopparorm. 3. Dialekt. 4. Montana. 5. Söndrig. 6. Bleknos. 7. Teban. 8. Patient. 12. Amortera. 15. Etablera. 16. Ark. 20. Lekkamrat. 21. Realism. 22. Ske. 23. Mottaga. 24. Dagsbot. 25. Fläskos. 26. Ormlika. 27. Lupiner. 30. Dadel.

Pristagare 1:a pris kr. 10:—, Helge Kindlund, Gibraltargatan 62, Göteborg.
2:a pris kr. 5:—, Sigrid Laurell, Box 265, Malmö.

Tävlingsregler

Lösningar till korsord nr 5 skall vara Status redaktion, Kocksgatan 15, Stockholm, tillhanda senast den 10 juni 1953. För att komma med i prisbedömningen måste tävlingsförsändelse vara märkt "Korsord nr 5". Glöm ej tydligt angiva namn och adress. Två priser, ett på tio och ett på fem kr. utdelas. Lösning och pristagarnas namn kommer i julinumret 1953.

VAGRÄTA ORD

1. Hänger i en tråd och anses bringa lycka åt huset. (7)
5. En tillflykt för äldre män. (7)
9. Munk. (5)
10. I — druvan glöder. (5)
11. En poetisk högtravare. (7)
14. Den teatraliska bakgrunden till Vårdshuset Vita Hästen. (7)
16. Är lindebarn i förhållande till ett-åring. (7)
18. Hök och duva. (3)
19. Tugga på pennskaftet. (5)
20. Här är plats för utställare. (9)
22. Kallades radion förr. (5)
23. Drängs och pigas lott. (5)
25. Tas emot av Pappers-Pelle. (5)
27. "Nordan är min kärleksvind och Göja min —." (9)
(Karlfeldt)
30. Kan restaurangrätt komma från. (5)
32. Är det väl nånting att undra på, om ogifta sömmerskor sucka och —? (3)
33. I forna tider en mötesplats för nordiska drottningar. (7)
35. Spårvagnen körde upp på trottoarkanten. (7)
37. Det är äktenskapets mening. (7)
38. De aderton i en ring. (5)
39. Verkar som en sporre. (5)
40. Blir man genom prövningar. (7)
41. Blir flygmaskin på 12.000 m höjd. (7)

LODRÄTA ORD

1. Vad säger skalden Lingonbacke om ett år? (7)
2. Handlande. (5)
3. Lösösläppt vanvett i bunden form. (7)
4. Har prins Wilhelm en aktningssvärd. (5)
5. En nasses epilög. (9)
6. Medelhavet är en stor. (7)
7. Krokryggig här träder du in, ty låg är den lantliga dörren. (5)
8. Numera oftast av papper. (7)
12. Grönköpings Veckoblad har hört sig för hos några av stadens mest kända profiler... (5)
13. Underslev påföres andra. (3)
15. Början till en veritabel plåga. (7)
17. Swingfjolla. (7)
19. Är ande som går igen. (5)
21. "En slutlig eftergift för den mening ens hustrus släktingar hysa om en." (9)
(H. L. Mencken)
24. I selen. (5)
25. Är den resonable mottaglig för. (7)
26. Herrans tjänare. (7)
28. Folk som inte klagat på kommunalskatten. (7)
29. Hybris, vad är det? (7)
31. Kan det göra i bete. (3)
34. Från Stockholm till Malmö. (5)
35. Något saftigare är svårt att tänka sig. (5)
36. Sempel fylla. (5)

Från när och fjärran

Folkopinionen om tuberkulosen

Vad har folk i allmänhet för uppfattning om tuberkulosen? Vad tror de sig veta om sjukdomen och hur mycket av deras vetenskap är vidskepelse och nedärvda fördomar? I vad mån har tuberkulosen tillbakagång förändrat människors inställning till sjukdomen? I vilken utsträckning har förbättrad skolundervisning, frivilligt bildningsarbete, propaganda för folkhygien och folkhälsa påverkat den popularmedicinska journalistiken betydligt i sammanhanget?

Alla dessa frågor är intressanta, men de låter sig tyvärr inte besvaras för närvarande. Folkopinionen är inte pejlad på detta område. Med ett undantag kanske, och det bara delvis.

När De Lungsjukas Riksförbund för något mer än ett år sen genomförde sin undersökning av bostadsförhållandena bland landets lungsjuka upptog frågeformuläret några punkter som gällde smittskräcken. Svaren visade att skräcken för tuberkulos är på retur i Sverige, men också att vi på sina håll fortfarande dras med en okunnighet om sjukdomen och en rädsla för den, som tar sig uttryck i en grym och besinningslös inställning gentemot de sjuka.

Av praktiska skäl kunde De Lungsjukas Riksförbunds rundfråga om smittskräcken

endast rikta sig till personer som var eller varit sjuka i lungtuberkulos. Svarsmaterialet kan därför inte göra anspråk på att vara representativt för allmänna meningen, men det är inget tvivel om att det tämligen väl speglar en faktisk förskjutning i folkopinionen.

Ungefär samtidigt med detta svenska försök att testa skräcken för tuberkulos tog man i England några blodprov på allmänhetens åsikt om sjukdomen.

Det rör sig om en i ganska blygsam skala genomförd opinionsundersökning, som emellertid blivit både intressant och tankeväckande genom de motstridigheter svarsmaterialet uppvisar.

I tre av Londons stadsdelar, representativa för världsstadens befolkningsstruktur, tillfrågades sammanlagt 432 personer och deras svar har sedermera bearbetats med hänsyn till ålder, inkomstförhållande och kön.

Vad visste dessa Londonbor om tuberkulosen? 41 % trodde att flera människor dör i tuberkulos än i någon annan sjukdom, medan 27 % ansåg att cancer och 23 % att polio visar högre dödlighetsiffror. 55 % höll före att tuberkulos är ärftligt under det att 20 % utan att anse sjukdomen ärftlig dock trodde att den på ett eller annat sätt hemsöker vissa familjer och släkter. 28 % ansåg att sjukdomen ej är smittsam och egendomligt nog före-

låg här ingen skillnad mellan svaren från personer med tuberkulos i familjen och personer från friska hem.

En stor grupp av de tillfrågade trodde att hosta är det enda symtomet på en lungtuberkulos. 96 % tyckte att det är klokt låta skärmbilda sig men bara 44 % hade gjort det någon gång under de sista fem åren, och majoriteten trodde att folk är rädda för att få en skärmbild tagen. 70 % svarade att sjukdomen kan förebyggas, 60 % att den, åtminstone delvis, kan botas. Endast 23 % ansåg läkarbehandling och sanatorievård vara bäst för den lungsjuka, men likafullt hävdade 68 % att antalet vårdplatser är otillräckligt.

Ett bubbelgum

Återigen, för vilken gång i ordningen minns vi inte längre, finns det anledning ifrågasätta riktigheten i de informationer om vår tuberkulosvård som lämnas gästande främlingar. Och som vanligt är det konvalescenthemmen det gäller.

Nu skriver en av våra engelska vänner och omtalar, att i en i hans land nyligen publicerad bok om de partiellt arbetsföra och deras problem, Joan S. Clarkes "Disabled Citizens", rekommenderas "det svenska systemet att låta en sanatoriepatient avrunda sin kur med vistelse på konvalescenthem under avpassad arbetsträning innan vederbörande definitivt utskrivs".

Detta är ingenting annat än trams. Låt oss än en gång slå fast: frågan om konvalescenthem för lungsjuka är inte på något sätt löst i detta land och något "svenskt system" existerar inte — annat än på tips och folkkonjak. Det är sant att vi har

DEN LUNGSJUKE — EN ...

(Forts. fr. sid. 6.)

allt detta att det inte alls är nödvändigt att hänvisa till tbc-bacillens giftverkan för att någon rätsida på allt prat om den lungsjukes karaktär; det är fullt tillräckligt om man granskar de förhållanden som han måste leva under och hur han slitits loss ur sitt sociala sammanhang, ur sin gemenskapsmylla där han växt upp och där han i de allra flesta fall uppnått inte ringa grad av social anpassning.

I en ledare i samma nummer av Status som refererats tidigare omnämns professor Kristenssons förslag att låta den lungsjuke undergå behandling i hemmet, härmed skulle vinnas att "man sparar dyrbara vårdplatser, man slipper ta bort patienten från hans naturliga miljö, hem och arbete, faktorer, som ofta är av stor psykologisk betydelse för patientens allmänna välbefinnande". De medicinska möjligheterna för denna vård i hemmet skall inte diskuteras här, men det är alldeles uppenbart att professor Kristensson är inne på något väsentligt, när han talar om att man bör undvika att lyfta den sjuke ur hans sociala miljö. Professor Kristensson åsyftar kanske något annat med "allmänt välbefinnande" i sitt uttalande än vad som här avses, men det hindrar inte att det i stort sett är samma sak vi tänker på. Jag vill försöka förklara hur en del spekulationer om den lungsjukes karaktär kan ha uppstått och han vill underlätta möjligheterna för den sjuke att tillfriskna. Ägnar man dessa olika utgångspunkter en liten eftertanke, skall man finna att de i sin yttersta spets sammanfaller.

Det skulle säkerligen underlätta många sjukas tillfrisknande om de kunde behandlas i hemmet, därför att då skulle de komma ifrån den extra belastning på deras fysik som känslan av social rotlöshet och utestängdhet för med sig. Härför krävs dock att hemmen både materiellt och humanitärt kan ställa den standard

till förfogande som sanatorierna erbjuder. Ljusa, rymliga lägenheter och god omvårdnad — till uppfyllande av de önskemålen har vi som bekant ganska långt. Innan denna bostadsstandard uppnåtts får man pröva alla tänkbara vägar som kan underlätta den sjukas anpassning. Detta gäller även de sjuka som på grund av medicinska skäl inte kan vårdas i hemmet. En klart oframkomlig väg till anpassning är emellertid allt struntprat om den lungsjukes mer eller mindre dåliga karaktär och de många gånger onödigt hårda disciplinstraffen på sanatorierna. Här krävs insikt och förståelse. Kanhända skulle det härvidlag vara nyttigt för den disciplinstraffutdelande att betänka om han själv skulle kunna klara en lång och påfrestande sjukdomstid lika strongly som många sjuka trots allt gör.

Roland Ekström.

Malmö Begravningsförening

FOLKRÖRELSESNAS BEGRAVNINGSBYRA

OMBESÖRJER ALLA UPPDRAG
OMSORGSFULLT

Föreningen är organiserad utan vinstintresse och ser som sin uppgift att ordna stilfulla och värdiga begravingar, såväl eldbegängelser som jordbegravning till lägsta möjliga kostnad

SOLTERS PLAN 1

(Hörnet av S. Förstadsgatan 65)

Tel. 355 79, 230 22

Efter kontorstid

post. tel. 233 69

post. tel. 230 22

post. tel. 124 58

SVENSKA LLOYD

några få konvalescenthem i offentlig regi, men enstaka flugor gör ingen sommar. Verkligheten är i stället den, att de lungsjuka genom sina organisationer sen flera år tillbaka satt in alla krafter på att inträsa kommuner och landsting för ett tillgodoseende av behovet av konvalescenthem för lungtuberkulösa, ja inte nog med det: på sina håll har de sjuka själva under stora ekonomiska uppoffringar och betydande finansiella risker startat de konvalescenthem som det allmänna hitills förmenat dem. När detta skrivs går just genom dagspressen en notis om, hur Värmlands lungkonvalescenter arbetar på att få hyra Krokstads herrgård utanför

Säffle för att där starta ett konvalescenthem för tbc-sjuka; ännu ett exempel på, hur de sjuka själva söker bidra till uppriktandet av en tillfredsställande tuberkuloseftervård i Sverige.

Att mot bakgrund av dessa fakta tala om svenska sanatoriepatienters eftervård i konvalescenthem med arbetsträning som om detta vore praxis och allmänt förekommande är att prata i mössan. Vem är ansvarig för att sådana uppgifter får spridning utomlands? Vem bjuder gästande främlingar detta till leda omtuggade bubbelgum om vår tuberkulosevård?

Kan någon hjälpa oss att finna svaret på den frågan?

Tankar om öl

Det är vår dröm att en gång, när vi blivit gamla och — om det nu vill sig så väl — riktigt visa, kunna skriva några ord, som mänskligheten villigt tar med sig som färdkost på resan in i framtiden. Ibland drömmer vi faktiskt om att kunna åstadkomma en hel liten essä, världslitteraturens yppersta givetvis, skriven som den ska bli medan ölfradgan kransar våra slokmustascher. "Tankar om öl" ska uppsatsen heta, det är för övrigt allt vi vet om den än så länge.

Det fanns i vår barndom ett magasin som hette "Vetenskapen och livet", kanske finns tidskriften fortfarande, som vi slukade med lystna ögon och bultande hjärta. Vetenskapen och livet. Titeln spelar fortfarande i vår fantasi.

Men vad har nu detta med "Tankar om öl" att göra? Jo, kanske i alla fall.

Och gott öl kom och gott öl for,
för gott öls skull har jag sålt mina skor
och satt mina strumpor i pant i en bod
— med gott öl håller jag upp mitt mod.

Så sjunger skotten Robert Burns i Gustaf Frödings tolkning. Där har vi livet, i varje fall en glimt av det.

Men vetenskapen då? Den kommer in i sammanhanget åtskilligt senare — men den kommer. Eller rättare sagt: den har kommit.

I somras fick en dansk ölutkörare ont i ryggen och blev tvungen lägga in sig på sjukhus. Han var tyvärr sjuk en längre tid — och alldeles i onödan, ty ryggskadorna berodde på att han inte behärskade tekniken att rätt kunna lyfta en soffa öl. Ingen klandrar honom härför. Det inträffade är bara ett nytt belägg för vad vi alla vet: att livet är kort men konsten lång.

Och här är det som vetenskapen enkannerligen läkekonsten kommer in i sammanhanget. Den stackars ölutkörarens ryggskada föranledde nämligen den erkända danska tidskriften "Veckotidning för läkare" att publicera följande anvisningar för lyftning av en soffa öl: man ställer sig tätt inpå lådan, böjer knäna lätt, tar ett stadigt tag i lådan, håller armarna böjda och ryggen något så när rak samt lyfter sedan lådan med hjälp av arm- och benmuskler.

Det är på det sättet — inte genom atombomber — vetenskapen ska tjäna livet.

Men man ska inte alls dricka öl, inländer måhända någon läsare. Nej, kanske inte. I varje fall ska man inte dricka för kallt öl, det har sina risker.

På en rofylld liten kyrkogård i en stad söder om London kan man på en gravsten läsa följande:

"Här vilar Grenadjären (namn), som avlidit på grund av att han druckit för kallt öl."

Nederst på stenen finns emellertid ett tillägg som har något att lära oss alla ifråga om tolerans och ädelmod:

"En grenadjär blir lika hedrad antingen han fallit för musköt eller ölstopet."

STOCKHOLM

Rudolf Andersson

Bokbinderi

Östgötagatan 4

Telefon 41 24 09, 41 44 07

AKTIEBOLAGET

FERROLEGERINGAR

Arsenalsgatan 2

STOCKHOLM

Telefon 23 51 30

JUTELUMP

Säckar och juteväv köpes. Fördämningsmattor, cisterner, sand- och torkgaltar säljas. Koksgrutor, Järnbalkar och Plåt.

A. JÖNSSON & C:o

Timmermansgat. 47. — Stockholm
Tel. 43 03 59, 43 63 83

BODEN

Kommanditbolaget

BETONG

SANDER & C:o, Hednoret

Telefon Boden 650 16

JÖNKÖPING

June-Munktell

Marinmotor

för fiske-, frakt- o. passagerarefartyg

AKTIEBOLAGET

JÖNKÖPINGS MOTORFABRIK

Jönköping. Telegr.-adr.: Motor

Telefoner: 197, 897

JÖNKÖPING

FARMA

Sjukvårds- och teknisk affär. Fullständig sortering i sjukvårds- och förbandsartiklar. Parfymeri och tekniska varor.

Tel. 595 Klostergatan 65 Tel. 595
JÖNKÖPING

LULEÅ

Brunnsborrningar

utföres av

Borrförman H. BJURSTEN

Box 524 - Luleå - Tel. 3191

AB Luleå Bryggeri

Tel. 13 440 - LULEÅ

MALMÖ

Fråga alltid efter S:T KNUTS

Vatten och Läskedrycker
S:T KNUTS VATTENFABRIK
Malmö — Telefon 211 80

Köp

SOLSTICKAN

MALMÖ

ALLT i pappersbranschen
billigast från

Skånska Papperscentralen A.-B.

S:a Promenaden 39 A
Tel. 718 30 — Växel

TEATERKAFÉET

PILDAMMARNÄ

REKOMMENDERAS

Tel. 255 26 Olga Hellqvist

Ät varje dag —

*Andersson's*Kött-, Fläsk- o.
Charkuterivaror

påhlssons

Malmö

bröd
gott bröd

NORRKÖPING

Aktiebolaget Trycksaker

BOK- & ACCIDENSTRYCKERI

Norrköping

Telefon 209 52 Postgirokonto 13 05 52

Gummicentralen

Stockholmsvägen 22—26

Tel. 268 30 NORRKÖPING Tel. 268 30

Utför alla slags reparationer.

Försäljning av nya ringar.

SUNDSVALL

AB BENGT ANDERSSON

MANUFAKTURAFFÄR

STORGATAN 17

Tel. 3311

En läkemedelsindustri på frammarsch...

tuberkulostatika

PAS
Tibinide
Berkazon

vitaminpreparat

Multiplex
Decamin
ABCDin m. fl.

järnpreparat

Guttafer
Di-Ferrosan
Ferro-B m. fl.

Ferrosans verksamhet bygger på mångårig erfarenhet och givande samarbete med svenska och utländska forskare inom kemi och medicin.

Ferrosans forskning och produktion är i huvudsak inriktad på bredvidstående läkemedelsgrupper. Denna koncentration av våra krafter har medfört, att vi inom dessa områden är ledande i Norden.

FERROSAN

MALMÖ

SIEVERT

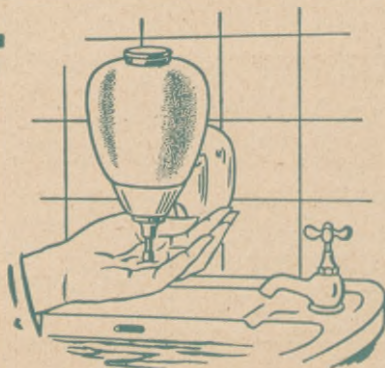
TVÅLAUTOMAT

för flytande tvål

HYGIENISK

PRAKTISK

EKONOMISK

Vid tvättstället har Sieverts tvålautomat sin givna plats. Genom en enkel tryckning tillföres handen lagom mängd tvålvätska. 1 liter flytande tvål räcker till c:a 5—600 tvättningar. Sieverts tvålautomat finns i olika storlekar och utföranden både för hemmet och för större inrättningar såsom skolor, sjukhus etc. Säljes i varuhus samt järn- och färgaffärer.

A.B. Max Sievert

LÖDLAMPFABRIKEN

Sundbyberg, tel. Sthlm 28 25 30

Filial i Göteborg: tel. 13 15 20

BJÖRNEKULLA

fruktprodukter av högsta kvalitet

sylt · saft · marmelader · soppor
snabbkrämer · konserverad frukt
nyponsoppa · djupfrysta grönsaker och bär.

BJÖRNEKULLA FRUKTINDUSTRI - ASTORP

i konsumentiker landet runt